

Praktikvejledning på pædagoguddannelsen

En undersøgelse af praktikvejledernes efteruddannelse og kompetencer

Indhold

Resumé	3
Indledning	5
1. Den gode praktikvejleder	9
2. Praktikvejledernes efteruddannelse	17
3. Praktikvejledernes kompetencer	21
4. Praktikvejledningens position	28
Litteraturliste	30
Metodeappendiks	31

KOLOFON

I denne 2. udgave af rapporten er der rettet en kodningsfejl i tabel 1, der betyder at fordelingen af respondenter på de forskellige efteruddannelses- og opkvalificeringstilbud er ændret sammenlignet med fordelingen i 1. udgave af rapporten. Denne ændring betyder, at der er foretaget konsekvensrettelser i tabel 2 og i brødteksten. Ændringen har ikke betydning for rapportens hovedkonklusioner.

Undersøgelsen tegner samlet set et positivt billede af praktikvejledningen på pædagoguddannelsen. Langt de fleste praktikvejledere har efteruddannet eller opkvalificeret sig inden for vejledning. Samtidig har vejlederne over en bred kam en positiv vurdering af de fleste forhold, der er med til at skabe grundlaget for en god vejledning af de pædagogstuderende. Undersøgelsen viser dog også, at kun 11 % af vejlederne har gennemført den bestemte kombination af efteruddannelsesaktiviteter, der har den mest positive betydning for vejledernes vurdering af egne kompetencer.

Kort om undersøgelsen

Praktikken udgør en stor del af professionsbacheloruddannelsen til pædagog. Vejledningen af de pædagogstuderende i løbet af praktikken kan have stor betydning for, om den enkelte pædagogstuderende får et godt udbytte og en god oplevelse med sig fra praktikforløbet. Derfor ser denne undersøgelse på vilkårene for praktikvejledningen med et særligt fokus på praktikvejledernes efteruddannelse og kompetencer. Undersøgelsen bygger primært på vurderinger fra de pædagoger, som fungerer som vejledere for pædagogstuderende i deres 3. praktikperiode i efteråret/vinteren 2013. 68 % af alle vejlederne har besvaret et spørgeskema om deres efteruddannelse og kompetencer samt andre forhold i relation til praktikvejledningen. Undersøgelsens resultater er således baseret på et solidt grundlag.

Udover en generelt positiv vurdering af praktikvejledningen fra vejlederne har undersøgelsen følgende tre hovedresultater:

Kombinationer af efteruddannelsesaktiviteter er mest virkningsfulde

For det første viser en statistisk modelanalyse, at bestemte kombinationer af efteruddannelses- og opkvalificeringsaktiviteter har en signifikant positiv betydning for praktikvejledernes vurderinger af egne kompetencer. En gennemført praktikvejllederuddannelse i kombination med deltagelse i et introduktionsmøde på en professionshøjskole har den største betydning for, hvordan praktikvejlederne vurderer deres egne kompetencer over en bred kam. Også de vejledere, der har gennemført henholdsvis praktikvejllederuddannelsen og kortere kurser, samt praktikvejllederuddannelsen, kortere kurser og introduktionsmøder, har en mere positiv vurdering af deres egne kompetencer end vejledere uden nogen form for efteruddannelse inden for praktikvejledning.

Undersøgelsen viser samtidig, at gennemførelse af korte kurser i sig selv ikke giver et signifikant udslag i vejledernes selvsvurdering, og det samme er til dels også tilfældet, når praktikvejllederuddannelsen gennemføres alene uden at blive kombineret med andre aktiviteter, fx korte kurser eller møder. Det er umiddelbart et overraskende

resultat, i lyset af at praktikvejllederuddannelsen er et forholdsvist omfattende forløb på 10 ECTS-point.

Det er kun 11 % af vejlederne, der har gennemført den kombination af efteruddannelsesaktiviteter, hvor vejlederne vurderer egne kompetencer mest positivt. Det er kombinationen af praktikvejllederuddannelse og deltagelse i professionshøjskolernes introduktionsmøder. Billedet varierer dog mellem landsdelene, og University College Syddanmark er den professionshøjskole med den største andel af vejledere, der har taget den mest virkningsfulde kombination (28 %).

Praktikvejllederne, der har besvaret spørgeskemaet, har generelt meget positive vurderinger af deres egne kompetencer i relation til praktikken. I undersøgelsen har de skullet forholde sig til deres kompetencer til at tilrettelægge praktikken som et godt læringsforløb for den studerende, til at vejlede i konkrete læringssituationer og til at skabe kobling mellem praktikken og pædagoguddannelsen som helhed.

Langt de fleste praktikvejlledere har en positiv vurdering af deres egne kompetencer på de tre felter. I tillæg er de blevet bedt om at vurdere deres viden og færdigheder på 15 mere specifikke områder inden for de tre kompetencer. I de i alt 18 spørgsmål til deres viden, færdigheder og kompetencer har mindst 95 % af praktikvejllederne svaret, at de *i høj grad* eller *i nogen grad* har tilstrækkelige kompetencer.

Vejlederne har især positive vurderinger af deres forudsætninger for at kunne vejlede de pædagogstuderende i konkrete læringssituationer. De har lidt mindre positive vurderinger af deres viden om de krav, pædagoguddannelsen generelt stiller til de studerende i praktik og mere specifikt til de enkelte praktikperioder.

Praktikvejllederne er også blevet spurgt om den kommende opgave med at skulle være med til at bedømme de studerende i eksamenssituationer. Her kan spores en vis usikkerhed blandt vejlederne, idet mere end en femtedel ikke føler sig godt klædt på til opgaven.

Efteruddannelse inden for praktikvejledning prioriteres kun delvist

Et andet hovedresultat af undersøgelsen er, at praktikvejllederne generelt har gode muligheder for efteruddannelse, men at både vejlederne selv og deres ledere kan finde på at prioritere andre former for efteruddannelse end den slags, der er relevant for praktikvejledningen. 76 % af praktikvejllederne er enten *enige* eller *overvejende enige* i, at deres arbejdsplads generelt giver dem gode

muligheder for at komme på efteruddannelse/kurser. Hvis man spørger praktikvejllederne selv, er langt de fleste altså tilfredse med deres generelle muligheder for efteruddannelse. Samtidig angiver 40 % af praktikvejllederne dog, at de hellere vil efteruddanne sig inden for et andet felt end vejledning, og 42 % af vejlederne vurderer tilsvarende, at ledelsen på deres arbejdsplads prioriterer andre typer efteruddannelse højere.

Samlet set har 90 % af vejlederne gennemført en eller anden form for vejledningsrelevant efteruddannelse af kortere eller længere varighed, og 59 % har kombineret forskellige efteruddannelses- og opkvalificeringstilbud.

I tabelrapporten, der er vedlagt som bilag til denne rapport, fremgår det, at 61 % har deltaget i et eller flere kortere kurser i praktikvejledning af 2-3 dages varighed. 59 % af vejlederne har deltaget i introduktionsmøder afholdt af professionshøjskolerne. Og 40 % af de praktikvejlledere, der har besvaret spørgeskemaet, har gennemført det modul på 10 ECTS-point i den pædagogiske diplomuddannelse, som kaldes praktikvejllederuddannelsen. Generelt har praktikvejllederne en stor tilfredshed med udbyttet af aktiviteterne.

Praktikvejledning betragtes som en kerneaktivitet

Undersøgelsens tredje og sidste hovedresultat er, at praktikvejledning faktisk prioriteres som en vigtig aktivitet på praktikstederne ifølge praktikvejllederne. 65 % af vejlederne har således fået afsat et fast timetal til praktikvejledningen, og 77 % mener, at de har tid nok til opgaven. 95 % af vejlederne er *enige* eller *overvejende enige* i, at deres ledelse betragter praktikvejledningen som en vigtig opgave for institutionen, og samtlige praktikvejlledere mener selv, at praktikvejledningen er en vigtig opgave. Vejlederne mener for langt størstedelens vedkommende ligeledes, at deres ledelse har forståelse for, at den studerende i praktik befinder sig i et læringsforløb, selvom de som praktikanter indgår i institutionens normering.

Praktikvejllederne peger dog på, at skiftende vagtplaner og mødetider kan være en udfordring, der gør det vanskeligt at give løbende vejledning til den pædagogstuderende. 38 % af de vejledere, der har besvaret spørgeskemaet, har den erfaring.

Uddannelses- og Forskningsministeriet har bedt Danmarks Evalueringsinstitut om at gennemføre en undersøgelse af praktikvejledningen på pædagoguddannelsen. Undersøgelsen har et særligt fokus på praktikvejledernes efteruddannelse og vejledningskompetencer.

Når cirka 5000 nye studerende starter på pædagoguddannelsen i august 2014, vil de møde en ny og reformeret uddannelse. Den 20. december 2013 vedtog regeringen og Folketinget nemlig en reform af pædagoguddannelsen. Alle Folketingets partier bakker op om reformen, der blandt andet skal styrke kvaliteten af praktikken og sikre mere fagligt specialiserede pædagoger.

Som et led i reformen har de politiske partier aftalt, at der skal gennemføres en evaluering af praktikvejledningen på pædagoguddannelsen. Uddannelses- og Forskningsministeriet har bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at gennemføre en spørgeskemaundersøgelse om praktikvejledningen med et særligt fokus på praktikvejledernes efteruddannelse og kompetencer relateret til vejledning.

Den nye pædagoguddannelse

Reformen skal styrke pædagoguddannelsen på fire områder, jf. bemærkningerne til lovforslaget¹:

- 1 Højere faglighed og kvalitet
- 2 Handlekompetencer og bedre sammenhæng til praksis
- 3 Øget specialisering med mere arbejdsmarkedsrelevans
- 4 Styrkede tværprofessionelle kompetencer

Reformen vil få en række konsekvenser for praktikken og for praktikvejledningen:

For det første vil der fremover være fire praktikperioder fremfor de nuværende tre. Den nye, fjerde praktikperiode knyttes til bachelorprojektet og vil være ulønnet.

For det andet sker der en øget specialisering af pædagoguddannelsen. Som et led i denne indføres tre nye specialiseringer: dagtilbudspædagogik, skole- og fritidspædagogik samt social- og specialpædagogik. Samtidig udvides uddannelsens specialiseringsdel til at omfatte undervisning svarende til 60 ECTS-point, og praktikken omlægges, så størstedelen af den samlede praktik afvikles i relation til specialiseringen.

For det tredje udvikles der fælles, nationale kompetencemål for alle dele af uddannelsen, herunder også for de fire praktikperioder. Kompetencemålene erstatter de tidligere kundskabs- og færdighedsområder. Det betyder blandt andet, at de studerende ikke længere skal formulere individuelle læringsmål for anden og tredje praktikperiode. I stedet bliver der indført faste kompetencemål, som for anden og tredje praktikperiodes vedkommende vil være knyttet til specialiseringerne.

For det fjerde og sidste indføres der prøver som afslutning på første, anden og tredje praktikperiode. Praktikvejlederen fra den studerendes praktiksted skal være med til at afvikle prøven og foretage bedømmelse i samarbejde med en underviser fra professionshøjskolen. Endvidere deltager en ekstern censor, når der afholdes en prøve som afslutning på tredje praktikperiode.

Baggrund og formål

Uddannelses- og Forskningsministeriet har ønsket, at undersøgelsen får et særligt fokus på praktikvejledernes forudsætninger for og formelle kompetencer til at vejlede de studerende i overensstemmelse med de formelle krav og kompetencemålene for hver periode.

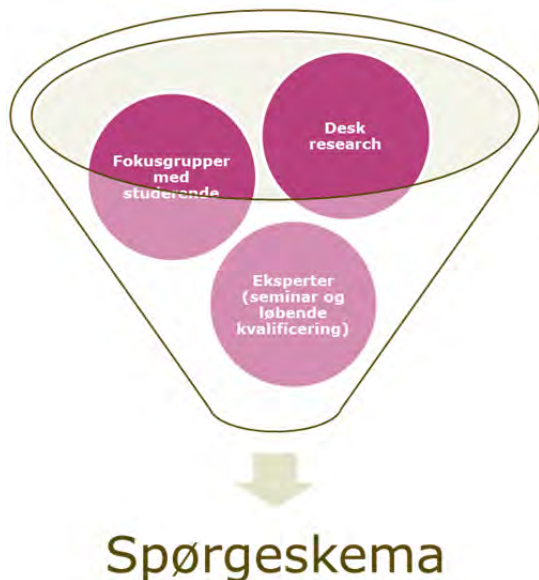
¹ Forslag til lov om ændring af lov om professionshøjskoler for videregående uddannelser og lov om Danmarks Evalueringsinstitut og om ophævelse af lov om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog, fremsat den 2. oktober 2013 (LF 17)

EVA's undersøgelse af praktikvejledningen har derfor fokuseret på at besvare følgende seks undersøgelses-spørgsmål:

- 1 *Hvilken andel af praktikvejlederne har henholdsvis praktikvejeruddannelsen, anden efteruddannelse eller kurser relateret til vejledning?*
- 2 *Hvilke barrierer er der for praktikvejedernes deltagelse i efteruddannelse og andre kursusaktiviteter?*
- 3 *Hvilken viden og hvilke kompetencer besidder den gode praktikvejer?*
- 4 *I hvilket omfang vurderer praktikvejederne, at de besidder den viden og de kompetencer, der kendetegner den gode praktikvejer?*
- 5 *Hvilken betydning har graden af efteruddannelse for praktikvejedernes oplevelse af egen viden og egne kompetencer?*
- 6 *Hvilke andre forhold indvirker på praktikvejedernes mulighed for at yde god vejledning?*

I forlængelse af undersøgelsesspørgsmålene skal det understreges, at denne undersøgelse har fokus på praktikvejedernes perspektiver. Resultaterne afspejler altså hovedsageligt praktikvejedernes erfaringer og vurderinger.

Figur 1
Praktikvejedernes vurderinger af de tre efteruddannelses- og opkvalificeringstilbud

Figuren viser dataindsamlingens forløb, herunder hvordan tre af datakilderne har bidraget til udarbejdelsen af spørgeskemaet.

Endvidere har ministeriet bedt EVA om at foretage undersøgelsen i lyset af den nye pædagoguddannelse. Dette har særlig betydning for besvarelsen af spørgsmålet om den gode vejleders viden og kompetencer. Her har EVA haft fokus på at afdække såvel nuværende som kommende videns- og kompetencekrav.

Undersøgelsens design

Undersøgelsens resultater baserer sig på følgende fire datakilder:

- 1 *Deskresearch af tidligere rapporter på området samt af litteratur relateret til praktikvejledning på pædagoguddannelsen*
- 2 *Spørgeskemaundersøgelse blandt praktikvejedere*
- 3 *Inddragelse af en ekspertgruppe med særlig viden om praktik og praktikvejledning på pædagoguddannelsen*
- 4 *Fokusgruppeinterview med studerende*

Som de første led i dataindsamlingen gennemførte EVA et seminar med en ekspertgruppe og to fokusgruppeinterview med studerende fra pædagoguddannelsen. Sideløbende med disse to aktiviteter foretog EVA deskresearch af relevante rapporter og litteratur. Ekspertseminaret og fokusgruppeinterviewene gav et klart billede af kompetencekravene til praktikvejederne, som EVA efterfølgende anvendte som et grundlag for udformningen af et spørgeskema henvendt til praktikvejedere. Som sidste led i dataindsamlingen udsendte EVA spørgeskemaet til praktikvejedere ved praktiksteder, der modtog pædagogstuderende i 3. praktik i efteråret/vinteren 2013. Figur 1 illustrerer dataindsamlingens forløb. EVA gennemførte spørgeskemaundersøgelsen som en totalundersøgelse, hvor skemaet blev udsendt til i alt 1476 respondenter. EVA modtog 1004 besvarelser, hvilket giver en svarprocent på 68. EVA vurderer, at denne svarprocent er yderst tilfredsstillende set i forhold til EVA's erfaringer med spørgeskemaundersøgelser henvendt til lignende målgrupper.

Af respondenterne er 25 % ansat i et dagtilbud, 20 % arbejder i en skole-/fritidsinstitution, og 45 % har job i en social- eller specialpædagogisk institution. De resterende 10 % angav at arbejde i en anden type institution. Hvis vi ser på parametrene udbudssteder, professionshøjskoler og specialiseringer, afspejler respondentgruppen meget fint totalpopulationen, jf. bortfaldsanalysen i det vedlagte metodeappendiks. Det kan dog alligevel ikke udelukkes, at nogle grupper af praktikvejedere i større omfang har svaret end andre. Fx kan praktikvejedere, der har taget efteruddannelse, er meget erfarne og/eller

BOKS 1. FOKUSGRUPPER MED STUDERENDE

EVA har gennemført fokusgruppeinterview med studerende fra to udbud af pædagoguddannelsen. Alle dele af EVA's analyse af den gode vejledernes viden, færdigheder og kompetencer (kapitel 1) samt identifikationen af andre forhold af betydning for praktikvejledernes mulighed for at yde god vejledning (kapitel 4) trækker på fokusgruppeinterviewene. De deltagende studerende har dog bidraget med særlige perspektiver på følgende tre emner:

Støtte den studerende som lærende

En af de kompetencer, der kendetegner den gode praktikvejleder, er evnen til at støtte den studerende som lærende. De studerende i fokusgrupperne bragte særligt to aspekter af denne kompetence op: For det første spiller praktikvejlederen en væsentlig rolle i forhold til at sikre, at den studerende får en god relation til kollegerne på praktikstedet, og at kollegerne har forståelse for den studerendes særlige rolle som lærende. Hvis en studerende fx skal præsentere sine refleksioner over arbejdet på et personalemøde, vil det set fra et studenterperspektiv være væsentligt, at vejlederen giver konstruktiv sparring og i sidste ende bakker den studerende op, når overvejelserne fremlægges. For det andet gav de deltagende studerende tydeligt udtryk for, at den gode praktikvejleder besidder evnen til at give opbakning og 'være til stede' i særligt krævende læringssituationer. EVA mødte fx en studerende, der i en periode havde været involveret i pasningen af en dødeligt syg borger. Kapitel 1 beskriver kompetencen "støtte den studerende som lærende" mere indgående.

Prioriteringen af praktikvejledningen

En praktikvejleder har mange opgaver udover ansvaret for den studerende. På samme måde har praktikstedet også flere formål end at bidrage til de studerendes uddannelse. I fokusgruppeinterviewene fremkom der forskellige eksempler på, hvordan studerende i større eller mindre grad kan opleve, at vejlederen og praktikstedet giver prioritet til vejledningsopgaven. Fx forklarede en studerende sit skift af praktiksted med, at han oplevede, at vejledningen havde meget lav prioritet på den første institution. Set fra et studenterperspektiv har praktikvejledernes og praktikstedernes op- eller nedprioritering af opgaven altså stor betydning for vejledningens kvalitet. I spørgeskemaundersøgelsen til praktikvejledere har EVA derfor medtaget spørgsmål om praktikvejlederen og praktikstedets syn på vigtigheden af vejledningsopgaven. Resultaterne beskrives i kapitel 4.

Arbejdets tilrettelæggelse

Skiftende vagtplaner og mødetider kan være en udfordring, der vanskeliggør den løbende praktikvejledning, dvs. kontakten mellem studerende og praktikvejleder i tilknytning til arbejdets udførelse. De studerende i fokusgrupperne fortalte om oplevelser med at have savnet feedback og støtte, fordi vejlederen ikke var på vagt samtidigt med dem. På denne baggrund valgte EVA at spørge praktikvejlederne, om vagtplaner og mødetider kan gøre det svært at give løbende vejledning. I kapitel 4 præsenteres svarene.

oplever sig selv som særligt kompetente vejledere, have været mere tilbøjelige til at deltage i undersøgelsen. EVA har ikke haft oplysninger til rådighed, som en analyse af disse gruppers bortfald kan baseres på. Spørgeskemaundersøgelsens resultater bør derfor læses med dette forbehold.

EVA præsenterer og analyserer praktikvejledernes besvarelser på forskellige måder i rapporten. Rapporten baserer sig således på både gængse frekvens- og krydstabel og en mere avanceret analyse af praktikvejledernes vurderinger af egne kompetencer med brug af en generaliseret lineær regressionsmodel.

EVA har inddraget en række eksperter i forberedelsen af spørgeskemaundersøgelsen og udarbejdelsen af rapporten. Eksperterne er primært udvalgt blandt de personer, der har deltaget i arbejdsgrupperne om kompetencemål for den nye pædagoguddannelse. Udvælgelsen er sket i samarbejde med Uddannelses- og Forskningsministeriet.

EVA har endvidere gennemført to fokusgruppeinterview med pædagogstuderende, der var i tredje praktikperiode i efteråret 2013, samt foretaget deskresearch af eksisterende rapporter og litteratur om praktikvejledning på pædagoguddannelsen. Boks 1 beskriver hvilke perspektiver, de to fokusgruppeinterview har bidraget med i undersøgelsen.

For en mere uddybende beskrivelse af undersøgelsens metode og de enkelte datakilder se venligst i det vedlagte metodeappendiks. Samtlige resultater fra EVA's spørgeskemaundersøgelse kan ses i tabelrapporten, som er vedlagt som bilag 1.

Undersøgelsen blev gennemført i foråret 2014 af et projektteam bestående af projektleder, specialkonsulent Rikke Skovgaard Andersen, specialkonsulent Tue Vinter-Jørgensen, metodekonsulent Kristine Als Velling, evalueringsmedarbejder Andreas Terp og metodemedarbejder Maria Havgry.

Rapportens opbygning

Rapporten består af fire dele. I rapportens første kapitel identificeres den gode praktikvejleders viden, færdigheder og kompetencer. Rapportens andet kapitel kortlægger omfanget og arten af praktikvejledernes efteruddannelse indenfor vejledning og ser nærmere på, hvilke

barrierer der er for vejledernes efteruddannelse. I kapitel 3 går EVA i dybden med praktikvejledernes oplevelser af egne kompetencer samt med den betydning, som graden af efteruddannelse har for praktikvejledernes vurderinger. I fjerde og sidste kapitel adresseres betydningen af forhold såsom tid til vejledningsopgaven og ledelsens prioriteringer set fra praktikvejlederens perspektiv. Kapitel 1 tager udgangspunkt i inputtene fra ekspertgruppen samt i dataene fra fokusgruppeinterviewene med studerende. Kapitel 2, 3 og 4 er primært baseret på resultater fra EVA's spørgeskemaundersøgelse.

1. Den gode praktikvejleder

Den gode praktikvejleder kan tilrettelægge praktikken som et læringsforløb, fremme refleksion hos den studerende, koble praktikken til pædagoguddannelsen, udøve professionen på et højt niveau og støtte den studerende som lærende.

Hvad er praktikvejledning?

Praktikvejledning er den vejledning, som den pædagogstuderende møder på praktikstedet i forbindelse med en praktikperiode. Praktikstedet har et overordnet ansvar for, at den studerende modtager praktikvejledning i overensstemmelse med kompetencemålene for den pågældende praktikperiode, jf. § 9, stk. 2, i bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog. Der er ikke fastsat regler for praktikvejledningens organisering, ligesom der heller ikke eksisterer formelle krav til praktikvejledernes uddannelsesbaggrund og formelle vejledningskompetencer.

Et af de overordnede formål med pædagoguddannelsen er, at den studerende skal udvikle et selvstændigt fagligt udgangspunkt for at udøve den pædagogiske profession, jf. § 1 i bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog. Ifølge pædagoguddannelsens praktikhåndbog², der er udgivet af Undervisningsministeriet i 2009, skal den studerende via praktikken erfare, hvad pædagogisk arbejde er, og løbende omsætte disse erfaringer til viden, forståelse og færdigheder, som kan anvendes i andre sammenhænge, fx i en kommende praktikperiode eller efter endt uddannelse. Denne pointe fremhæves også af Poulsen og Bendix i bogen *Den reflekterende praktikvejleder*³. Her betones det, at praktik ikke er ensbetydende med mesterlære eller socialisering, hvor den studerende alene lærer ved at observere og imitere pædagogerne på praktikstedet. Den studerende skal kunne overføre sin læring fra praktikken til andre sammenhænge inden for professionen.

I dette lys har praktikvejledningen til formål at kvalificere den studerendes læring i praktikken og at fremme den

studerendes refleksions- og læringsproces, jf. pædagoguddannelsens praktikhåndbog. I *Den reflekterende praktikvejleder* uddybes det, at praktikvejledningen skal understøtte, at den studerende danner sig ideer om, hvordan praksis er og bør være, og samtidig opbygger knowhow og tilegner sig kompetencer til at handle og reflektere. Vejledningen skal desuden hjælpe med at bygge bro mellem teori og praksis: Ideelt set spiller vejlederen konstruktivt ind til en proces, hvor den studerende kobler sit udbytte af professionshøjskolens undervisning med sine erfaringer fra praktikstedet.

Det er en udbredt praksis, at praktikstedet placerer hovedansvaret for praktikvejledningen hos en person, der så fungerer som den studerendes praktikvejleder gennem hele praktikperioden. I såvel pædagoguddannelsens praktikhåndbog som den gennemgåede faglitteratur refereres der til praktikvejlederen som den enkeltstående person, der forestår vejledningen. Dette er ikke et formelt krav, og EVA er bekendt med, at det forekommer, at vejledningsopgaven fordeles på flere ansatte. Dette var bl.a. tilfældet for en af de studerende, der deltog i fokusgruppeinterviewene. Det er ikke muligt at sige noget om, hvor ofte studerende oplever at have flere vejledere, på baggrund af denne undersøgelses datagrundlag.

En anden gængs praksis er, at praktikvejlederen er uddannet pædagog. Bl.a. efterlod seminaret med ekspertgruppen og fokusgruppeinterviewene med studerende dette indtryk. Regelgrundlaget stiller dog ikke et decideret krav herom, og det kan derfor ikke udelukkes, at det kan ske, at en studerende får tildelt en vejleder, der ikke har gennemført pædagoguddannelsen. Det er ikke muligt at sige noget om, hvor ofte pædagogstuderende oplever at få en vejleder uden pædagogbaggrund, på baggrund af denne undersøgelses datagrundlag.

² Undervisningsministeriet (2009): *Praktik i pædagoguddannelsen – uddannelse, opgaver og ansvar*, Undervisningsministeriets håndbogserie nr. 1

³ Poulsen, S., Bendix, H. (2009): *Den reflekterende praktikvejleder – praktik og praktikvejledning på pædagoguddannelsen*, 2. udgave, Frederikshavn: Dafolo

Praktikstedets formelle opgaver

Praktikstedet har et overordnet ansvar for, at den studerende modtager praktikvejledning i overensstemmelse med kompetencemålene for praktikperioden. Derudover har praktikstedet og praktikvejlederen en række regelbundne opgaver, jf. bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog⁴. Opgaverne er beskrevet i boks 2.

BOKS 2. PRAKTIKSTEDETS OPGAVER

Praktikbeskrivelse (tidl. praktikstedsbeskrivelse)

Praktikstedet skal udarbejde en praktikbeskrivelse, der skal indeholde en beskrivelse af praktikstedet (herunder formål, karakteristik af brugergruppe og arbejdsmetoder) og en uddannelsesplan for de praktikperioder, praktikstedet kan modtage studerende i. Uddannelsesplanen skal udarbejdes i samarbejde med professionshøjskolen og tage udgangspunkt i de praktikperioder, praktikstedet modtager studerende i. Den skal bl.a. angive relevant litteratur og beskrive, hvordan praktikstedet organiserer praktikvejledningen.

Totredjedelssamtale

Praktikstedet skal mødes med den studerende og professionshøjskolen, senest når 2/3 af praktikperioden er forløbet i første, anden og tredje praktikperiode. Efter mødet skal praktikstedet udtale sig om, hvordan den studerende kan opfylde kompetencemålene for den pågældende periode.

Bedømmelse af den studerende

Praktikvejlederen skal deltage i afviklingen af prøver som afslutning på første, anden og tredje praktikperiode. Første og anden praktikperiode bedømmes med intern bedømmelse ved praktikvejlederen og en underviser udpeget af professionshøjskolen. Tredje praktikperiode bedømmes med ekstern bedømmelse ved praktikvejlederen, en underviser og en censor.

Lovgivningen har længe stillet krav om, at praktikstedet skal udarbejde en praktikbeskrivelse og afholde en totredjedelssamtale. Det er til gengæld nyt, at praktikvejlederen skal være med til at bedømme de studerendes præstation i forbindelse med eksamen. Dette implementeres som led i den nye pædagoguddannelse og vil få virkning med sommeroptaget 2014. Til sammenligning har kravet hidtil været, at praktikstedet afgiver en skriftlig indstilling til professionshøjskolen om, hvorvidt den

studerendes uddannelsesmæssige udbytte af perioden i forhold til læringsmålene kan godkendes. For nuværende er det altså professionshøjskolen, der træffer den endelige beslutning om godkendelse af den studerendes praktikforløb. I fremtiden må praktikvejlederen forventes at få større indflydelse på vurderingen af, om den studerende har fået et tilfredsstillende læringsudbytte, der berettiger til at bestå praktikken.

Med den nye pædagoguddannelse bliver der desuden indført faste kompetencemål for praktikperioderne. Dette betyder blandt andet, at de studerende ikke længere skal udarbejde et praktiddokument med egne, individuelle læringsmål for de enkelte praktikperioder. I stedet vil det fremover være et krav til praktikstederne, at de tager højde for kompetencemålene i tilrettelæggelsen af den enkelte praktikperiode. I denne forbindelse er det vigtigt at være opmærksom på den nye uddannelsesstruktur, hvor første praktikperiode indgår i pædagoguddannelsens fællesdel, mens anden og tredje praktikperiode afvikles i relation til den studerendes specialisering, og den fjerde og afsluttende praktik er knyttet til bachelorprojektet. Strukturen har den konsekvens, at alle studerende har de samme kompetencemål for første og fjerde praktikperiode, hvorimod de studerende i både anden og tredje praktikperiode skal følge forskellige sæt af kompetencemål, alt efter hvilken af de tre specialiseringer de har valgt.

Forskellige typer vejledning

Det er op til det enkelte praktiksted at tilrettelægge praktikvejledningen. Selvom lovgivningen ikke stiller krav til praktikvejledningens konkrete udformning, kan der alligevel identificeres en række vejledningstyper. EVA's ekspertgruppe pegede på fire typiske situationer, hvor den studerende møder sin vejleder og modtager vejledning. Boks 3 præsenterer de fire vejledningstyper.

På baggrund af seminaret med ekspertgruppen og fokusgruppeinterviewene kan der ikke siges noget om, i hvor stort omfang de studerende oplever de forskellige typer vejledning. Til gengæld kan andre datakilder give et indtryk af udbredelsen af de enkelte vejledningstyper: Ifølge pædagoguddannelsens praktikhåndbog, er *forberedelse* en udbredt tradition og praksis, som langt de fleste studerende oplever. Hvad angår *vejledningstimen*, har EVA i forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen spurgt praktikvejlederne om, hvor ofte de tilbød denne type vejledning til de studerende, der var i 3. praktik i efteråret/vinteren 2013. Her svarede 69 % af respondenterne, at de i efteråret/vinteren 2013 afholdt planlagte

⁴ Bekendtgørelse nr. 211 af 6. marts 2014

1. Den gode praktikvejleder

vejledningsmøder ugentligt, mens 25 % angav, at de afholdt planlagte vejledningsmøder månedligt. Vejledningstimen må dermed antages at være en vejledningstype, som langt de fleste praktikvejledere gør brug af. Dermed er det også en vejledningstype, som de fleste studerende oplever. *Den løbende vejledning* er selvsagt meget svær at afgrænse og kan dække over mange forskellige typer samtaler og aktiviteter. Kategorien dækker meget bredt, og det er derfor svært at vurdere udbredelsen af denne praksis, om end det må forventes, at de fleste studerende stifter bekendtskab med denne type vejledning i et praktikforløb. EVA har ikke et tilstrækkeligt datagrundlag til at estimere udbredelsen af den *undervisningsprægede vejledning*, der er henvendt til flere studerende samtidigt. Denne type vejledning er dog formentlig primært anvendt af praktiksteder, der har flere studerende i praktik på samme tidspunkt.

Den gode praktikvejleders kompetencer

EVA har spurgt ekspertgruppen og de studerende i fokusgrupperne om deres syn på, hvordan man er en god praktikvejleder for pædagogstuderende. EVA's ekspertgruppe identificerede fem kompetencer, som i vid udstrækning er blevet bekræftet via fokusgruppeinterviewene med studerende. Boks 4 (side 15) giver et overblik over de fem kompetencer. I det følgende går EVA i dybden med hver enkelt kompetence. I denne undersøgelse trækker EVA på den forståelse af kompetencebegrebet, som ligger til grund for den danske kvalifikationsramme for videregående uddannelse. Dermed forstår

EVA en kompetence som den bevidste evne til at anvende viden og færdigheder i en given kontekst, eksempelvis arbejde eller studier.

Tilrettelægge praktikken som et læringsforløb

Praktikvejlederen spiller en vigtig rolle med hensyn til at sætte rammerne for den studerendes læring i løbet af praktikperioden. EVA's ekspertgruppe lagde stor vægt på, at en praktikvejleder skal kunne tilrettelægge praktikperioden som et læringsforløb: Praktikvejlederen skal kunne afklare egne, kollegers og den studerendes forventninger til praktikken og sammensætte det konkrete indhold af praktikperioden. En af eksperterne beskrev praktikvejlederens opgave som at sikre en rød tråd i praktikperioden. Den røde tråd skal ikke alene binde alle oplevelserne undervejs i praktikken sammen, men også knytte praktikken til det mere overordnede formål med pædagoguddannelsen, nemlig at den studerende udvikler et selvstændigt fagligt udgangspunkt for at udøve professionen.

Ifølge ekspertgruppen spiller praktikvejlederen også en rolle med hensyn til at sikre, at den studerende rent faktisk bliver behandlet som en studerende på arbejdspladsen – og ikke som en medarbejder. Dette kan være i forhold til både ledelse og kolleger. Et eksempel fra et af EVA's fokusgruppeinterview illustrerer problemstillingen: En studerende fortæller om en situation, hvor ledelsen på hendes praktiksted ønskede, at hun skulle flytte til et

BOKS 3. FIRE TYPER PRAKTIKVEJLEDNING

Forbesøg på praktikstedet

Den studerende besøger sit praktiksted, inden praktikken begynder, for at møde sin praktikvejleder og opleve sit kommende praktiksted. Endvidere kan den studerende og praktikvejlederen drøfte og aftale ansættelsesforhold og arbejdsopgaver. I dag er forbesøget desuden en anledning til, at den studerende kan stille spørgsmål til brug for udarbejdelsen af praktikdokument og læringsmål. Fremover får den studerende ikke behov for at bruge forbesøget til dette formål, når der med den nye uddannelse indføres faste kompetencemål for de enkelte praktikperioder.

Vejledningstimen

En vejledningstime er en samtale mellem den studerende og praktikvejlederen, hvor fokus er på den studerendes oplevelser undervejs i praktikken. Praktikvejlederen og den studerende har lagt mødet i kalenderen i forvejen.

Løbende vejledning

Den kontakt, som er, mellem studerende og praktikvejleder i tilknytning til arbejdets udførelse. Det kan bl.a. dreje sig om instruktion i opgaveløsning, dialog og refleksion over praksis samt støtte i pludseligt opståede kritiske situationer.

Undervisningspræget vejledning

Praktiksteder med flere studerende i praktik samtidigt kan organisere vejledningsrelaterede aktiviteter for flere studerende. Disse kan have karakter af undervisning, hvor et hold studerende vejledes i praktikstedets arbejdsmetoder eller lignende. Målgruppen for den undervisningsprægede vejledning kan være bredere end pædagogstuderende alene: Hvis praktikstedet modtager praktikanter fra flere forskellige uddannelser, kan aktiviteten være henvendt til en bredere gruppe.

1. Den gode praktikvejleder

nyt team. Det var den studerende imod, da hun mente, at et teamskifte og en ny brugergruppe ikke ville bidrage til hendes læring. Den studerende fortæller om sin skuffelse over praktikvejlederen i den sammenhæng:

Dér skulle min vejleder have sagt, at jeg skulle blive i gruppen, og have slået i bordet overfor ledelsen. Det går ikke, at det er mig, der skal gøre det. Jeg skal ikke straffes for, at der ikke er styr på det.

Vejlederen gør løbende brug af kompetencen til at kunne tilrettelægge praktikken som et læringsforløb, men den er måske særlig vigtig i forbindelse med forberedelsen af forbesøget og af praktikkens start.

Vejlede i konkrete læringsituationer

En anden vigtig praktikvejlederkompetence er at kunne give feedback og fremme refleksion hos den studerende. Ekspertgruppen beskrev refleksion som evnen til at kunne forholde sig kritisk, fx til egne handlinger eller til en bestemt praksis. Når den studerende reflekterer, overvejer hun konsekvenserne af en given handling, og om der kunne være alternative måder at gribe den pågældende situation an på. Ekspertgruppen fremhævede, at en forudsætning for at kunne understøtte refleksion hos en studerende er, at man som vejleder selv kan reflektere og forholde sig med en vis distance til praksis. Det kan være over egne handlinger, men også over praktikstedets arbejdsmetoder mere generelt set. En af de interviewede studerende giver udtryk for samme opfattelse:

Herude får vi tudet ørene fulde om, at vi skal forholde os undrende og ikke bare blive en del af kulturen [på praktikstedet]. Det er vigtigt, at vejlederen også stiller spørgsmålstejn ved deres egen praksis og siger "hvordan gør vi egentligt, og hvorfor gør vi det på den måde?"

Praktikvejlederen kan fremme refleksion via vejledningstimerne og den løbende vejledning. Ifølge ekspertgruppen handler refleksionen i vejledningstimerne om at koble hverdagens oplevelser med praktikstedets overordnede arbejdsmetoder eller teorien fra uddannelsen. En af de studerende giver et eksempel på vellykket refleksion i vejledningstimerne:

Mine vejledningstimer har koncentreret sig meget om miljøterapi, som man bruger på [den studerendes praktiksted]. Det har været lidt kringlet at sætte sig ind i, og det er der blevet brugt meget tid på. Så har vi snakket om måden at forstå børnene på, og hvordan jeg kan gøre en indsats for at forstå dem bedre.

Som et redskab til at koble hverdagens oplevelser med det overordnede perspektiv kan den studerende og vejlederen gøre brug af skriftligt materiale. I fokusgruppeinterviewene blev der peget på to forskellige måder, hvorpå skriftligt materiale kan understøtte refleksion: For det første kan den studerende skrive noter om sine oplevelser undervejs i praktikken og medbringe disse til vejledningstimerne. For det andet kan praktikvejlederen udlevere eller anbefale fagligt relevant litteratur i forbindelse med vejledningstimerne.

I den løbende vejledning er refleksionen knyttet mere direkte til enkeltstående opgaver og handlinger. Fx fortæller en af de interviewede studerende om, hvordan hun fik feedback fra vejlederen på løsningen af en konkret opgave i forbindelse med en aftenvagt:

Der har været nogle moduler, hvor jeg har stået for et modul sammen med en anden pædagog. Jeg har været den, der har stået for forberedelsen af det hele. [...] Efter modulet har jeg haft aftenvagt med min vejleder, hvor jeg fx kan sige "jeg kan mærke, at da jeg gjorde det der, så virkede det" eller omvendt. Og der bliver spurgt ind til, hvordan jeg oplevede det.

Udover større opgaver kan refleksionen også vedrøre den studerendes små og store handlinger i hverdagen. Dette illustreres meget fint af en anden studerendes fortælling om praktikvejlederens reaktion, da han anvendte sarkastisk tone overfor et barn i ungdomsklubben, hvor han var i praktik:

1. Den gode praktikvejleder

Det fik jeg gjort overfor et barn, hvor jeg tænkte, at det var nok meget rigtigt, og det ville barnet nok forstå. [...] Der blev jeg lige prikket ud og spurgt, om jeg godt kunne se, hvad der var sket. Det kunne jeg jo godt, og så fik vi sammen reflekteret over, hvad der lige var sket på gulvet.

Kobling til pædagoguddannelsen

En tredje vejlederkompetence er at kunne skabe en kobling mellem den praktiske og teoretiske del af pædagoguddannelsen. Ekspertgruppen påpegede blandt andet, at praktikvejlederen skal kende de krav, som stilles til praktikstedet i forbindelse med praktikken. Fx skal der udarbejdes en beskrivelse af praktikstedet, der beskriver arbejdsmetoder og praktikvejledningens organisering. Ifølge ekspertgruppen skal praktikvejlederen også have en forståelse af de krav, der stilles til den studerende. Først og fremmest skal vejlederen kende forskellene på de forskellige praktikperioder, der er led i pædagoguddannelsen. Dette illustreres meget fint af et udsagn fra en af de studerende:

Jeg har hørt om medstuderende, der er blevet overrulet og ikke har fået et ben til jorden. Måske fordi vejlederen har stillet for store krav og trukket det op på et niveau, hvor vi slet ikke har skullet være, eller har lavet noget, som vi slet ikke skulle i den praktik. [...] Det er igen det med, at de [praktikstedet] ikke skal gå ind og forlange nogle ting, som ikke er relevante for den praktik, den studerende er i, for det vil bare forvirre den studerende for meget.

Ifølge ekspertgruppen skal praktikvejlederen desuden kunne forholde sig til den studerendes læringsmål for praktikperioden, herunder kunne vejlede de studerende i udarbejdelsen af disse. Praktikvejleders rolle i forhold til læringsmålene var ligeledes et tilbagevendende tema i fokusgruppeinterviewene med de studerende. Dette tyder på, at det også fra et studenterperspektiv er vigtigt, at vejlederen har interessen for og evnerne til at bidrage til formuleringen af læringsmålene. Fx fortæller en af de interviewede studerende om et problem i en tidligere praktikperiode, hvor vejlederen ikke var særligt opmærksom på at få læringsmålene på plads:

Praktikken var på tre måneder, og jeg tror, de første to uger gik med at lave læringsmål, så det var ikke ret lang tid, man havde til at opfylde dem.

De individuelle læringsmål afløses snart af faste kompetencemål, der er knyttet til de enkelte praktikperioder og de enkelte specialiseringer. Et fremtidigt kompetencekrav må derfor forventes at være, at praktikvejlederen har et grundigt kendskab til kompetencemålene, der knytter sig til den studerendes specialisering og den aktuelle praktikperiode. Vejlederen skal endvidere formå at tage højde for kompetencemålene i tilrettelæggelsen af praktikperioden og i den løbende vejledning.

I dag har praktikstedet til opgave at afgive en udtalelse til professionshøjskolen ang. godkendelse af den studerendes praktikperiode. Det er praktikstedet samlet set, der afgiver udtalelsen, men ifølge ekspertgruppen spiller praktikvejlederen en vigtig rolle i forhold til at vurdere, hvordan/om den studerende opfylder læringsmålene.

Som et led i den nye pædagoguddannelse indføres en prøve som afslutning på praktikperioderne. Praktikvejlederen skal sammen med en underviser fra professionshøjskolen og for tredje praktikperiodes vedkommende en censor foretage bedømmelse. EVA's ekspertgruppe vurderede, at rollen som bedømmer stiller nye krav til vejledernes kompetencer. For det første skal praktikvejlederen have et grundigt kendskab til de kriterier, som den studerende skal bedømmes på. I fokusgruppeinterviewene gav de studerende udtryk for et lignende synspunkt. Fx siger en af de studerende:

Mange gange er man søbet meget ind i sit eget fag, og så ser jeg en fare i, at de [praktikvejlederne] sidder og venter på det svar eller det spørgsmål, de gerne vil have, fordi de kan have et lidt snævert syn på deres felt. Hos mig er det psykisk syge, og vi arbejder næsten kun med recovery. Jeg er bange for, at er man ikke inden for den rigtige skole, fx recovery, så bliver svaret forkert.

1. Den gode praktikvejleder

Ifølge eksperterne er det desuden vigtigt, at praktikvejlederen kan sætte sig ud over sin personlige relation til den studerende. Dette synspunkt fremkom også i fokusgruppeinterviewene. Fx fremhæver en af de interviewede studerende følgende:

Det er jo også svært, hvis man skal tage fat i en problematik ude fra arbejdspladsen. Tør man det, når det er vejlederen, der bedømmer dig?

Høj faglighed

Et fjerde kendetegn ved den gode praktikvejleder er kompetencen til at kunne udøve professionen på højt niveau. Ifølge ekspertgruppen er en god praktikvejleder også en dygtig pædagog. Via sine handlinger i arbejds hverdagen skal praktikvejlederen bygge bro mellem praksis og teorierne bag professionen og praktikstedets arbejdsmetoder. De interviewede studerende giver udtryk for samme opfattelse. En af dem taler om, at vejlederen skal have en høj grad af "praktisk faglighed". En anden studerende fortæller følgende om sin oplevelse af praktikvejlederen:

Har det været tilspidset på gulvet, så har jeg haft fokus på hende [praktikvejlederen] og set, hvordan hun har tacklet nogle svære situationer, som hun klarede, som om det var nemt. Så at observere hende og se, hvordan hun gør i praksis, det er rigtigt godt.

På baggrund af inputtene fra ekspertgruppen kan der peges på to væsentlige forudsætninger for den praktiske faglighed. For det første skal praktikvejlederen have et godt kendskab til praktikstedets brugergruppe (fx småbørn, skolebørn eller mennesker med nedsat funktions evne eller sociale problemer). For det andet skal vejlederen have et solidt fagligt fundament for at udøve professionen. Det drejer sig ikke alene om de konkrete arbejdsmetoder, der anvendes på praktikstedet, men også om pædagogfaget mere generelt.

Støtte den studerende som lærende

Ifølge ekspertgruppen er evnen til at støtte den studerende som lærende en femte og sidste kompetence, som den gode praktikvejleder besidder. En studerende kan føle sig sårbar i læringsituationen på praktikstedet. Rollen som studerende kan nemlig være svær: På den

ene side er man under uddannelse og i praktik for at øve sig og lære. På den anden side er praktikstedet en arbejdsplads, hvor den studerende skal forholde sig til uddannede kolleger og virkelige problemstillinger. Den gode praktikvejleder er opmærksom på den studerendes behov i læringsituationen og forsøger derved at sikre, at den studerende har en god læringsoplevelse. Nogle af eksperterne italesatte denne egenskab som evnen til at drage omsorg for den studerende. Under fokusgruppeinterviewene gav de studerende udtryk for en lignende opfattelse.

Som et aspekt af denne kompetence pegede ekspertgruppen på, at den gode praktikvejleder tager udgangspunkt i behovene hos den enkelte studerende og har blik for vedkommendes styrker og svagheder. Dette kan antage mange former, og i fokusgruppeinterviewene fremkom forskellige eksempler. Fx fortalte en af de studerende om en god oplevelse med en vejleder, der stillede tydelige krav og hjalp med at strukturere læringen:

... jeg har haft en vejleder, der har taget sig godt af mig og har hjulpet mig med at håndtere mit stressniveau og få sat ting i bokse, så vi gjorde det hele meget nemmere. Få sat nogle deadlines, så jeg ikke lige pludselig stod med alt for meget over hovedet. Så jeg blev hjulpet rigtig meget af min praktikvejleder, og det synes jeg er meget sigende for en god praktikvejleder.

Ekspertgruppen fremhævede desuden, at den gode vejleder på mange måder fungerer som den studerendes advokat overfor ledelse og kolleger. Ifølge ekspertgruppen spiller vejlederen en vigtig rolle i forhold til at hjælpe den studerende på plads i det kollegiale fællesskab. Dette var også et tilbagevendende tema i fokusgruppeinterviewene, hvor der blev lagt vægt på vejlederens rolle i forhold til at give den studerende mulighed for at deltage i personalemøder, netværksmøder, faglige møder o.l.

I fokusgruppeinterviewene blev der desuden givet udtryk for en opfattelse af vejlederens rolle, som ikke med samme tydelighed blev udtrykt af ekspertgruppen. I interviewene var det en tilbagevendende pointe, at den gode praktikvejleder skal 'skærme' den studerende i forhold til chefen og kollegerne: Hvis den studerende skal indvie andre i sine refleksioner over arbejdet, så er der brug for, at praktikvejlederen giver konstruktiv sparring og i sidste ende bakker op, når overvejelserne frem-

1. Den gode praktikvejleder

lægges. Dette illustreres meget fint af en studerendes fortælling om en dårlig oplevelse:

På et andet praktiksted skulle jeg fremlægge noget [for personalegruppen]. Men der var min vejleder slet ikke min advokat, så det blev skudt helt ned. Jeg snakkede om nogle observationer og tanker, jeg havde gjort mig. Fx om nogle ting, jeg synes, man kunne ændre i institutionen. Men de andre tog det som et angreb, og de skød det helt ned.

Eksemplet viser vigtigheden af, at praktikvejlederen støtter den studerende som lærende. Den studerende bliver demotiveret, hvad angår refleksion over egen og andres praksis, på grund af praktikvejlederens manglende støtte.

I fokusgruppeinterviewene var det desuden tydeligt, at den gode praktikvejleder har blik for den studerendes behov i tilknytning til de konkrete arbejdsopgaver. I grupperne fremkom der eksempler på, at de studerende havde haft meget krævende arbejdsopgaver, som forudsatte en høj grad af opbakning og tilstedeværelse fra praktikvejlederens side. Fx var en studerende involveret i pasningen af en dødeligt syg borger.

BOKS 4. PRAKTIKVEJLEDERENS FEM KOMPETENCER

Kompetence 1: Den gode praktikvejleder kan tilrettelægge praktikken som et godt læringsforløb

Viden:	Færdigheder:
Viden om voksnes læring	Kan afklare egne, institutionens og den studerendes forventninger til praktikperioden
	Kan samarbejde med ledelse og kolleger om at skabe et læringsmiljø for den studerende

Kompetence 2: Den gode praktikvejleder kan vejlede i konkrete læringsituationer

Viden:	Færdigheder:
Viden om den rolle, som refleksion spiller i læringsprocesser	Kan reflektere over egen praksis
	Kan reflektere over praktikstedets måde at arbejde på
	Kan bidrage til den studerendes refleksion før, under og efter handling

Kompetence 3: Den gode praktikvejleder kan koble praktikken med uddannelsen

Viden:	Færdigheder:
Kendskab til de krav, der stilles til praktikstedet i forbindelse med de forskellige praktikperioder	Kan bidrage til udarbejdelsen af praktikbeskrivelsen
Kendskab til de krav, der stilles til den studerende i forbindelse med de forskellige praktikperioder	Kan vejlede den studerende om praktikken set i forhold til opfyldelsen af kompetencemålene
	Kan vurdere, hvordan den studerende opfylder praktikperiodens læringsmål

Kompetence 4: Den gode praktikvejleder kan udøve professionen på et højt fagligt niveau

Viden:	Færdigheder:
Grundlæggende indsigt i praktikstedets brugergruppe	Kan anvende sin viden i praksis i hverdagen på praktikstedet
Grundlæggende forståelse af den kernefaglige opgave	
Opdateret viden om de arbejdsmetoder, som anvendes på praktikstedet	

Kompetence 5: Den gode praktikvejleder kan støtte den studerende som lærende

Viden:	Færdigheder:
-	Har blik for individuelle behov ("møde den studerende, hvor hun er")
	Hjælpe den studerende på plads i det kollegiale fællesskab
	Kan støtte den studerende i særligt krævende læringsituationer

Boksen giver et overblik over de fem kompetencer, som blev identificeret af EVA's ekspertgruppe og i vid udstrækning bekræftet via de to fokusgruppeinterview med studerende fra pædagoguddannelsen. EVA har valgt at anvende begreberne kompetencer, viden og færdigheder, som også kendes fra den danske kvalifikationsramme for videregående uddannelse. Vi har desuden gjort brug af samme systematik som i den gældende bekendtgørelse for pædagoguddannelsen, hvor der til hver kompetence knyttes viden og færdigheder. EVA forstår en kompetence som den bevidste evne til at anvende viden og færdigheder i en given kontekst, eksempelvis arbejde eller studier.

2. Praktikvejledernes efteruddannelse

Langt de fleste praktikvejledere har efteruddannet eller opkvalificeret sig indenfor vejledning. Samtidig har størstedelen af vejlederne kombineret flere af de eksisterende tilbud om efteruddannelse og opkvalificering. Praktikvejlederne og deres nærmeste ledere giver ofte højere prioritet til efteruddannelse indenfor andre områder end vejledning. Dette er de væsentligste barrierer for at tage vejledningsrelevant efteruddannelse.

90 % af de praktikvejledere, der besvarede EVA's spørgeskema, har taget efteruddannelse eller på anden vis opkvalificeret sig indenfor vejledning. Dermed har 9 ud af 10 af de vejledere, som modtog en studerende i 3. praktik i efteråret/vinteren 2013, gjort brug af minimum ét af nedenstående tilbud:

- 1 Praktikvejeruddannelsen (diplommodul)
- 2 Kortere kurser
- 3 Introduktionsmøder på professionshøjskolerne

Tabel 1 viser, i hvilket omfang praktikvejlederne har benyttet sig af de forskellige tilbud og af kombinationer af tilbuddene. De enkelte tilbud og brugen af dem vil

blive beskrevet mere detaljeret nedenfor.

59 % af vejlederne har desuden forsøgt at holde sig løbende opdaterede med hensyn til praktikvejerfagligheden ved at kombinere flere tilbud. 7 % af vejlederne har kombineret praktikvejeruddannelsen med kortere kurser, 11 % har kombineret praktikvejeruddannelse og introduktionsmøder, mens 27 % har kombineret kortere kurser og introduktionsmøder. I kapitel 3 går vi i dybden med de forskellige kombinationers betydning for praktikvejedernes oplevelse af egne kompetencer. 10 % af vejlederne har slet ikke benyttet sig af nogen af de tre tilbud.

TABEL 1. PRAKTIKVEJLEDERNES BRUG AF EFTERUDDANNELSES- OG OPKVALIFICERINGSTILBUD

	Antal	Andel i procent
Kun praktikvejeruddannelse (A)	84	9
Kun introduktionsmøder (B)	82	9
Kun kortere kurser (C)	137	14
Praktikvejeruddannelse + introduktionsmøder (A+B)	105	11
Praktikvejeruddannelse + kortere kurser (A+C)	71	7
Kortere introduktionsmøder + kurser (B+C)	258	27
Praktikvejeruddannelse + kortere kurser + introduktionsmøder (A+B+C)	129	13
Ingen af delene	98	10
I alt	964	100

Kilde: Beregninger på baggrund af EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt praktikvejledere

Note: Tabel 1 er baseret på besvarelser fra tre spørgsmål, hvor respondenterne angiver, om de har deltaget i /gennemført henholdsvis praktikvejeruddannelsen, kortere kurser og introduktionsmøder. I tabellen indgår derfor kun besvarelser fra de respondenter, som har afgivet et svar til alle disse tre spørgsmål. Respondenter der har svaret "Ved ikke" eller ikke har besvaret de tre spørgsmål indgår ikke i tabellen. Dermed kan den procentvise fordeling i tabel 1 afvige fra de procentvise fordelinger der er repræsenteret i tabelrapportens spørgsmål 5, 7 og 9.

Praktikvejlederne er umiddelbart tilfredse med deres udbytte af alle tre efteruddannelses- og opkvalificeringstilbud. Tilfredsheden er særlig høj for praktikvejlederuddannelsens vedkommende. EVA har bedt praktikvejlederne om at vurdere, i hvilken grad de enkelte tilbud har klædt dem tilstrækkeligt på til opgaverne som praktikveileder (jf. figur 2). 50 % af de vejledere, der har gennemført praktikvejlederuddannelsen, angiver, at tilbuddet *i høj grad* har klædt dem tilstrækkeligt på. Hvad angår de kortere kurser og introduktionsmøderne, vurderer henholdsvis 16 % og 12 %, at det pågældende tilbud *i høj grad* har klædt dem tilstrækkeligt på.

Praktikvejlederuddannelsen

Praktikvejlederuddannelsen er et modul på den pædagogiske diplomuddannelse. 40 % af de praktikvejledere, der har besvaret EVA's spørgeskema, har gennemført praktikvejlederuddannelsen.

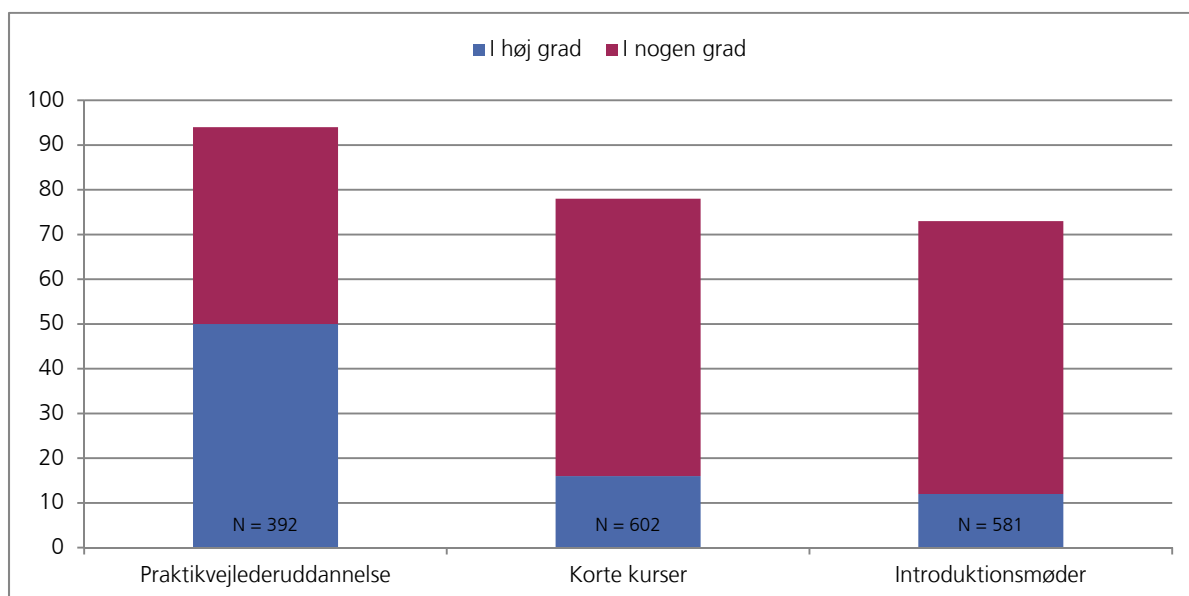
Praktikvejlederuddannelsen er normeret til 10 ECTS-point og 7 ugers fuldtidsstudier. Modulet kan indgå som et led i den pædagogiske diplomuddannelse, men det kan også tages selvstændigt. Praktikvejlederuddannelsen kan tages mange steder i landet og udbydes af de professionshøjskoler, der også udbyder pædagoguddannelsen.

Formålet med modulet er, at den studerende udvikler kompetencer, der gør det muligt at varetage en praktikveilederfunktion i tilknytning til pædagoguddannelsen, jf. studieordningen for den pædagogiske diplomuddannelse. Modulet er teoretisk funderet og skal give den studerende viden, færdigheder og kompetencer indenfor fire områder:

- 1 Tilrettelæggelse af praktik som uddannelseselement i pædagoguddannelsen
- 2 Pædagogisk arbejde som profession
- 3 Iagttagelse og vurdering af læreprocesser
- 4 Vejledning og bedømmelse, herunder den studerendes eventuelle egen praksis som praktikveileder.

35 % af vejlederne med praktikvejlederuddannelse har gennemført modulet inden for de seneste 3 år, 42 % tog uddannelsen for 3 til 7 år siden, og 23 % har en praktikvejlederuddannelse, der er mere end 7 år gammel. Pædagoguddannelsen gennemgik større ændringer i 2010 og 2007. Dermed har en betydelig del af vejlederne gennemført en praktikvejlederuddannelse, der tog udgangspunkt i et regelgrundlag for pædagoguddannelsen, der ikke længere var gældende på tidspunktet for spørgeskemaundersøgelsen.

Figur 2
Praktikvejledernes vurderinger af de 3 efteruddannelses- og opkvalificeringstilbud

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt praktikvejledere. Praktikvejlederne blev bedt om at vurdere, i hvilken grad henholdsvis praktikvejlederuddannelsen, kortere kurser og introduktionsmøder har klædt dem tilstrækkeligt på til opgaverne som praktikveileder.

Note: Alene besvarelserne i høj grad og i nogen grad er medtaget. Disse er angivet i procent af det samlede antal besvarelser for hvert spørgsmål.

EVA har desuden spurgt de praktikvejledere, der har gennemført vejlederuddannelsen, i hvilken grad de vurderer, at diplommodul har klædt dem tilstrækkeligt på til opgaverne som praktikvejleder. 94 % angiver, at uddannelsen *i høj grad* eller *i nogen grad* har klædt dem tilstrækkeligt på til vejlederopgaverne.

EVA har endvidere undersøgt sammenhængen mellem praktikvejledernes arbejdsfelt og deres brug af de eksisterende tilbud om efteruddannelse og opkvalificering. På baggrund af datamaterialet kan der ikke konstateres signifikante sammenhænge mellem arbejdsfelt og efteruddannelsesbaggrund. Det betyder, at der på baggrund af EVA's spørgeskemaundersøgelse ikke kan siges noget om, hvorvidt pædagoger gør forskelligt brug af de tre efteruddannelses- og opkvalificeringstilbud, alt efter om de ansat i et dagtilbud, skole-/fritidsinstitution eller en social- eller specialpædagogisk institution.

Kortere kurser

Et andet efteruddannelsesstilbud til praktikvejledere er kortere kurser. EVA's spørgeskemaundersøgelse viser, at 61 % af de praktikvejledere, der havde studerende i 3. praktik i efteråret 2013, har deltaget i et eller flere kortere kurser i praktikvejledning.

Et kort kursus i praktikvejledning er kendetegnet ved typisk at være af 2-5 dages varighed. Korte kurser kan være organiseret på forskellige måder. Det kan være en kommune eller en institution, der køber kurset hos professionshøjskolen for at tilbyde det til pædagoger i kommunen/på institutionen. Det kan også være en professionshøjskole, der "på egen hånd" udbyder et kort kursus med praktikvejledere fra forskellige kommuner og institutioner som målgruppe. Et kort kursus kan ligeledes være organiseret som et AMU-udbud, jf. SL's undersøgelse af socialpædagogiske praktikpladser og praktikvejledernes kompetencer⁵. Det giver næsten sig selv, at et kort kursus ikke kan være teoretisk funderet på samme måde som praktikvejlederuddannelsen. De kortere kursers primære formål er at ajourføre deltagerne, hvad angår pædagoguddannelsen og kravene til praktikken.

Generelt set er der tilfredshed blandt praktikvejlederne, hvad angår udbyttet af de kortere kurser. 78 % af de vejledere, der har gennemført et eller flere kortere kurser, angiver, at kurset/kurserne *i høj grad* eller *i nogen grad* har klædt dem tilstrækkeligt på til vejlederopgaverne.

⁵ Socialpædagogernes Landsforbund: Praktikpladser på socialpædagogiske arbejdspladser og praktikvejledernes kompetencer, november 2013

Introduktionsmøder

Et tredje tilbud til praktikvejlederne er de orienteringsmøder, som professionshøjskolerne organiserer. I spørgeskemaundersøgelsen angiver 59 % af praktikvejlederne at have deltaget i denne type møder.

Langt de fleste udbud af pædagoguddannelsen giver deres praktiksteder et tilbud om, at praktikvejledere kan deltage i orienteringsmøder⁶. Nogle steder kalder man tilbuddene for introduktionsmøder, andre steder orienteringsmøder eller fyraftensmøder⁷. Uanset navnet er møderne en anledning til, at praktikvejlederne kan få helt grundlæggende information om pædagoguddannelsen og kravene til praktikken, herunder særligt lov- og bekendtgørelsesfastlagte regler.

Igen er der tilfredshed med udbyttet af tilbuddet: 73 % af vejlederne med et orienteringsmøde i bagagen svarer, at aktiviteterne *i høj grad* eller *i nogen grad* har klædt dem tilstrækkeligt på til vejlederopgaverne.

Regionale forskelle

Praktikvejledere ved praktiksteder tilknyttet tre professionshøjskoler har i højere grad end resten gennemført praktikvejlederuddannelsen. Dette er særligt markant for University College Syddanmark, hvor hele 57 % af vejlederne har taget praktikvejlederuddannelsen. De to andre professionshøjskoler er University College Lillebælt og University College Sjælland, hvor henholdsvis 49 % og 47 % af vejlederne har en praktikvejlederuddannelse i bagagen.

University College Syddanmark er desuden den professionshøjskole med den højeste andel af vejledere med en kombination af praktikvejlederuddannelse og introduktionsmøder. Hele 28 % af vejlederne ved professionshøjskolens praktiksteder har både gennemført praktikvejlederuddannelsen og deltaget i introduktionsmøder. University College Lillebælt har den næsthøjeste andel af praktikvejledere med den førnævnte kombination, nemlig 16 %. I kapitel 3 går EVA i dybden med betydningen af denne særlige kombinations betydning for praktikvejledernes oplevelse af egne kompetencer.

De ovennævnte regionale forskelle kan have mange årsager. Tendensen kan måske delvist forklares ved forskellige kommunale strategier for pædagogers efteruddannelse. Det kan være, at nogle kommuner stiller krav til praktikvejledernes efteruddannelse eller øremær-

⁶ Dette er EVA's indtryk fra akkrediteringen af udbuddene af pædagoguddannelsen

⁷ I spørgeskemaet har EVA brugt betegnelsen "introduktions-, orienterings- eller fyraftensmøder afholdt af pædagoguddannelserne" til at beskrive denne type aktiviteter.

ker midler til efteruddannelse af vejledere, mens andre ikke gør. En anden mulig årsag kan være, at professionshøjskolerne tilrettelægger deres efteruddannelses- og opkvalificeringstilbud forskelligt. Praktikvejllederuddannelsen har en fælles studieordning, men det er op til den enkelte professionshøjskole at udfolde kurset, herunder tilrettelægge, hvor og hvornår kurset udbydes. EVA kan dog ikke sige noget endegyldigt om årsagerne til de regionale forskelle i praktikvejledernes efteruddannelse på baggrund af denne undersøgelses resultater.

Praktikvejledernes erfaring

Den typiske praktikvejleder er en erfaren pædagog, der samtidig har mange års erfaring med vejlederrollen. Næsten alle praktikvejlederne (96 %) har arbejdet mere end 4 år efter at have afsluttet pædagoguddannelsen, og 64 % af praktikvejlederne har mere end 10 års erfaring indenfor pædagogprofessionen. EVA har desuden spurgt praktikvejlederne om, hvor meget erfaring de har med at fungere som praktikvejledere. 55 % af praktikvejlederne har vejledt flere end 5 studerende, mens 36 % af har vejledt mellem 1 og 5 studerende. Det er kun en lille andel af respondenterne (8 %), der varetager opgaven som praktikvejleder for første gang. Praktikvejlederne er dermed karakteriseret ved at være forholdsvis erfarne, hvad angår både pædagogfaget og praktikvejllederrollen.

Informationsmateriale

Forud for praktikperiodens start modtager praktikstedet ofte skriftlig information om praktik og praktikvejledning på pædagoguddannelsen. 66 % af praktikvejlederne angiver, at det modtagne materiale *i høj grad* eller *i nogen grad* har klædt dem tilstrækkeligt på til opgaverne som vejleder.

Pædagoguddannelsens praktikhåndbog er et informationsmateriale henvendt til praktiksteder. Håndbogen blev udgivet af Undervisningsministeriet i 2009. Derudover udarbejder mange af professionshøjskolerne egne praktikhåndbøger eller andre materialer, som er målrettet de praktiksteder, der er tilknyttet det enkelte udbud.

17 % af praktikvejlederne angiver i spørgeskemaundersøgelsen, at de ikke har modtaget noget informationsmateriale. Dette kan skyldes flere forhold: Det kan være, at et brev eller en e-mail aldrig er nået frem til praktikvejllederen, selvom materialet har været afsendt. En anden årsag kan være, at det pågældende udbud eller den pågældende professionshøjskole ikke udsender informationsmateriale. En tredje mulighed er ganske enkelt, at praktikvejllederen har glemt, at vedkommende har modtaget materialet.

Barrierer for praktikvejlederes efteruddannelse

EVA's ekspertgruppe identificerede tre mulige barrierer for efteruddannelse af praktikvejledere. Boks 5 beskriver de tre barrierer.

BOKS 5. TRE BARRIERER FOR EFTERUDDANNELSE

De generelle muligheder for efteruddannelse

Økonomiske hensyn og 'stramme' normeringer begrænser generelt set pædagogers muligheder for at efteruddanne sig.

Ledelsens efteruddannelsesprioriteringer

Praktikstedernes ledelser prioriterer efteruddannelse indenfor andre områder højere end efteruddannelse indenfor vejledning.

Praktikvejllederens egne efteruddannelsesønsker

Den enkelte praktikvejleder vil hellere efteruddanne sig indenfor andre områder end vejledning.

EVA valgte i spørgeskemaundersøgelsen at spørge ind til disse barrierer. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at ledelsens efteruddannelsesprioriteringer og praktikvejllederens egne efteruddannelsesønsker har størst betydning for, om praktikvejllederen tager efteruddannelse indenfor vejledning. 42 % af vejlederne svarer nemlig, at de er *enige* eller *overvejende enige* i, at ledelsen på deres arbejdsplads prioriterer andre typer efteruddannelse. Næsten samme andel (40 %) angiver, at de er *enige* eller *overvejende enige* i, at de hellere vil efteruddanne sig indenfor et andet felt end vejledning.

Derimod tyder resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen ikke på, at pædagogernes generelle efteruddannelsesmuligheder er en barriere for at tage efteruddannelse indenfor vejledning. 76 % af praktikvejlederne svarer, at de er *enige* eller *overvejende enige* i, at deres arbejdsplads generelt giver dem gode muligheder for at komme på efteruddannelse/kurser. Hvis man spørger praktikvejlederne selv, er langt de fleste altså tilfredse med deres generelle muligheder for efteruddannelse.

3. Praktikvejledernes kompetencer

Praktikvejlederne føler sig generelt godt klædt på til at løse deres opgaver og bidrage til, at praktikperioderne bliver givtige for de pædagogstuderende. En gennemført praktikvejllederuddannelse kombineret med introduktionsmøder har i særlig grad positiv virkning på praktikvejledernes oplevelse af deres egne kompetencer.

Gode forudsætninger inden for tre kompetencer

Langt de fleste praktikvejledere har en positiv vurdering af deres egne kompetencer i relation til opgaven som praktikvejleder. I spørgeskemaundersøgelsen er praktikvejlederne blevet bedt om at angive, i hvilken grad de har tilstrækkelig viden og tilstrækkelige færdigheder inden for tre af de fem kompetencer, der blev præsenteret i det foregående kapitel:

- 1 at kunne sikre praktikken som et godt læringsforløb for den pædagogstuderende,
- 2 at kunne vejlede den pædagogstuderende i konkrete læringssituationer, og
- 3 at kunne koble praktikken med resten af uddannelsen.

Spørgeskemaundersøgelsen fokuserer udelukkende på disse tre kompetencer, fordi de meget direkte er forbundet med opgaven og funktionen som praktikvejleder.

De to øvrige kompetencer om pædagogfaglighed og støtte til den studerende som lærende, som blev identificeret i dialogen med ekspertgruppen, er også vigtige for den studerendes udbytte af praktikken, men her har vi alligevel valgt ikke at bede praktikvejlederne om at selv-vurdere dem i spørgeskemaet. Det skyldes, dels at det er kompetencer, som ikke nødvendigvis udvikles gennem efteruddannelsesaktiviteter inden for praktikvejledning, dels at det kan være vanskeligt at spørge meningsfyldt til dem i en spørgeskemaundersøgelse.

Praktikvejlederne er blevet spurgt om 15 forskellige slags viden og færdigheder foruden om en overordnet vurdering af de tre ovennævnte kompetencer, jf. boks 3. På 15 af de i alt 18 spørgsmål har mindst 95 % af praktikvejlederne svaret, at de *i høj grad* eller *i nogen grad* har tilstrækkelige kompetencer og færdigheder og tilstrækkelig viden til at varetage vejledningsopgaverne. Vejlederne har især positive vurderinger af deres forudsæt-

ninger for at kunne vejlede de pædagogstuderende i konkrete læringssituationer.

Kombinationer vurderes bedst

Det er et interessant resultat af undersøgelsen, at det især er kombinationer af efteruddannelsesaktiviteter, som har positiv betydning for praktikvejledernes vurdering af deres egne kompetencer. Det viser en statistisk modelanalyse af besvarelsene, hvor virkningen af efteruddannelse er kontrolleret for den bagvedliggende betydning, det har at have mere eller mindre erfaring i arbejdslivet. Kombinationen af at have gennemført praktikvejllederuddannelsen og deltaget i introduktionsmøder o.l. har en signifikant positiv betydning i forhold til praktikvejledernes vurderinger af deres kompetencer til at kunne vejlede i konkrete læringssituationer og til at kunne koble praktikken til pædagoguddannelsen. Derudover har denne kombination betydelig større betydning for den selvvaluerede kompetence til at sikre et godt læringsforløb, end den andre kombinationsmuligheder for efteruddannelse. Se tabel 2. Det er kun 11 % af vejlederne, der har taget denne kombination af efteruddannelsesaktiviteter og dermed i markant større omfang giver en meget positiv vurdering af deres kompetencer end vejledere uden nogen form for efteruddannelse.

Også kombinationerne af enten at have gennemført både praktikvejllederuddannelsen og kortere kurser, eller at have gennemført både praktikvejllederuddannelsen, kortere kurser og introduktionsmøder har positiv virkning i forhold til praktikvejledernes vurderinger af alle tre kompetencer. Kombinationen af de tre efteruddannelsesmuligheder har signifikant positiv betydning for vurderingen af to kompetencer og ligger på højde med kombinationen mellem praktikvejllederuddannelsen og introduktionsmøder, men da sidstnævnte har et betydeligt højere udslag på oplevelsen af kompetencen til at sikre et godt læringsforløb, vurderer EVA, at denne

3. Praktikvejledernes kompetencer

kombination har den største positive betydning for selv-vurderede kompetencer. De 7 % af vejlederne der har kombinationen af en gennemført praktikvejllederuddannelse og kortere kurser, vurderer ikke deres egne kompetencer helt lige så positivt, som de to andre kombinationsmuligheder.

Den største gruppe blandt praktikvejlederne har både deltaget i korte kurser og i introduktionsmøder. 27 % af dem, der har besvaret spørgeskemaet, har denne kombination af efteruddannelsesaktiviteter. Kombinationen har dog ikke signifikant positiv betydning for vejledernes vurdering af nogen af kompetencerne.

Deltagelse i introduktionsmøder har i sig selv signifikant positiv betydning for vejledernes vurdering af to af kompetencerne. Omvendt giver deltagelse i korte kurser ikke i sig selv signifikante udslag i forhold til nogen af de tre kompetencer. Endnu mere overraskende er det måske, at gennemførelse af praktikvejllederuddannelsen kun kan aflæses i praktikvejledernes vurderinger af én af de tre kompetencer, nemlig i forhold til at sikre et godt læringsforløb for den studerende i praktikken. Det kan tolkes som et udtryk for, at praktikvejlederne trods et langt uddannelsesforløb løbende har behov for at opdatere deres viden, færdigheder og kompetencer for at være godt klædt på til at varetage alle facetter af prak-

tikvejledningen. Særligt i forhold til at koble praktikken til pædagoguddannelsen kan det have en betydning for vurderingerne af egne kompetencer, at mange af vejlederne har gennemført praktikvejllederuddannelsen på et tidspunkt, hvor der gjaldt andre regler for pædagoguddannelsen, jf. kapitel 2. Med en ny pædagoguddannelse får stort set alle praktikvejledere behov for opdateret viden.

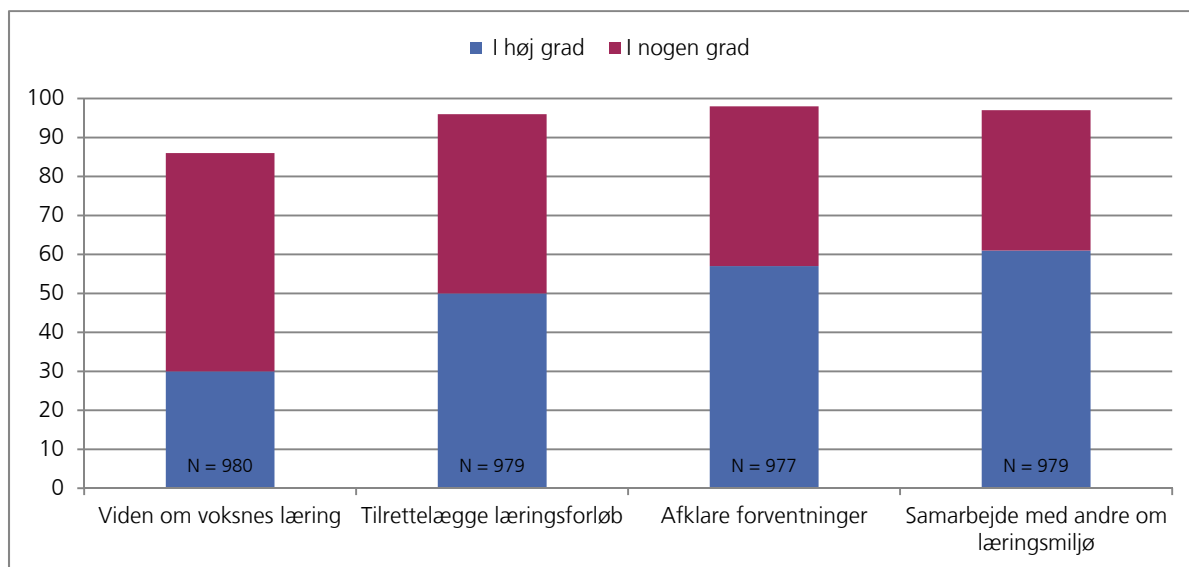
Tilrettelægge praktikken som et læringsforløb

Praktikvejlederen har en vigtig rolle som den, der rammesætter praktikperioden som et læringsforløb for den studerende, jf. kapitlet om den gode praktikvejlleder. De praktikvejledere, der har besvaret spørgeskemaet, har en meget positiv vurdering af deres kompetence til at håndtere denne opgave. 98 % af vejlederne har svaret, at de *i høj grad* (54 %) eller *i nogen grad* (44 %) besidder de kompetencer, som er nødvendige for at sikre et godt læringsforløb for den pædagogstuderende i praktikken.

Spørgeskemaet indeholder yderligere fire spørgsmål, der handler om de færdigheder og den viden, som praktikvejlederen helst skal have for at kunne udføre opgaven med at forme praktikken som et læringsforløb.

Som det fremgår af figur 3, vurderer langt de fleste, at de har den nødvendige viden og de nødvendige færdig-

Figur 3
Tilrettelægge praktikken som et læringsforløb

Kilde: EVA's spørgeskemaskemaundersøgelse blandt praktikvejledere. Besvarelser for de fire spørgsmål, der er relateret til kompetencen til at tilrettelægge praktikken som et læringsforløb.

Note: Alene besvarelserne i høj grad og i nogen grad er medtaget. Disse er angivet i procent af det samlede antal besvarelser for hvert spørgsmål.

TABEL 2. ØGET SANDSYNLIGHED FOR BEDSTE VURDERING AF EGNE KOMPETENCER

	Kompetencer til at sikre et godt læringsforløb	Kompetencer til at kunne vejlede i konkrete læringssituationer	Kompetencer til at koble praktikken til pædagoguddannelsen
Praktikvejlederuddannelsen (A)	2,2	-	-
Introduktionsmøder (B)	2,2	2,0	-
Kortere kurser (C)	-	-	-
Praktikvejlederuddannelsen og kortere kurser (A+B)	2,9	2,2	2,5
Praktikvejlederuddannelsen og Introduktionsmøder (A+C)	5,1	2,2	3,0
Introduktionsmøder + kortere kurser (B+C)	-	-	-
Praktikvejlederuddannelsen, kortere kurser og introduktionsmøder (A+B+C)	3,2	2,7	3,4

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen og analyse af besvarelsene i en generaliseret lineær regressionsmodel (GLM). Tallene angiver den øgede sandsynlighed for, at en praktikvejleder med den givne efteruddannelsesaktivitet eller kombination af aktiviteter vurderer, at vedkommende i høj grad har kompetencen, for hver gang, én praktikvejleder helt uden efteruddannelse i relation til praktikvejledningen svarer det samme. Celler med en streg angiver, at der ikke er signifikante forskelle mellem besvarelsene hos praktikvejledere med efteruddannelse og praktikvejledere helt uden efteruddannelse i relation til praktikvejledningen. Signifikante sammenhænge er testet for betydningen af at have erfaring i arbejdslivet.

heder i et tilstrækkeligt omfang. For de tre sidste spørgsmåls vedkommende vurderer mere end halvdelen af vejlederne, at de i høj grad har de tilstrækkelige forudsætninger.

Spørgsmålet om viden om voksnes læring skiller sig lidt ud, ved at praktikvejledernes vurderinger af egne forudsætninger her er lidt mindre positive. 86 % af de praktikvejledere, der har besvaret spørgsmålet, vurderer, at de har tilstrækkelig viden om emnet. 30 % mener endda, at de har det i høj grad. 14 % vurderer, at de kun i mindre grad (13 %) eller slet ikke (1 %) har tilstrækkelig viden. Den mindre positive vurdering kan måske hænge sammen med, at pædagoguddannelsen fokuserer på børn, unge og personer med særlige behov. Dermed er voksnes læring et teoretisk felt, som ikke er kernestof i pædagoguddannelsen, og som heller ikke alle pædagoger har stiftet bekendtskab med i deres arbejdsliv.

En nærmere analyse af praktikvejledernes besvarelser viser, at efteruddannelse har betydning for, hvordan de samlet set vurderer deres kompetence til at sikre et godt læringsforløb. Det gælder også, selvom man renser tallene for den betydning, der følger af stor arbejds erfaring. Se tabel 2.

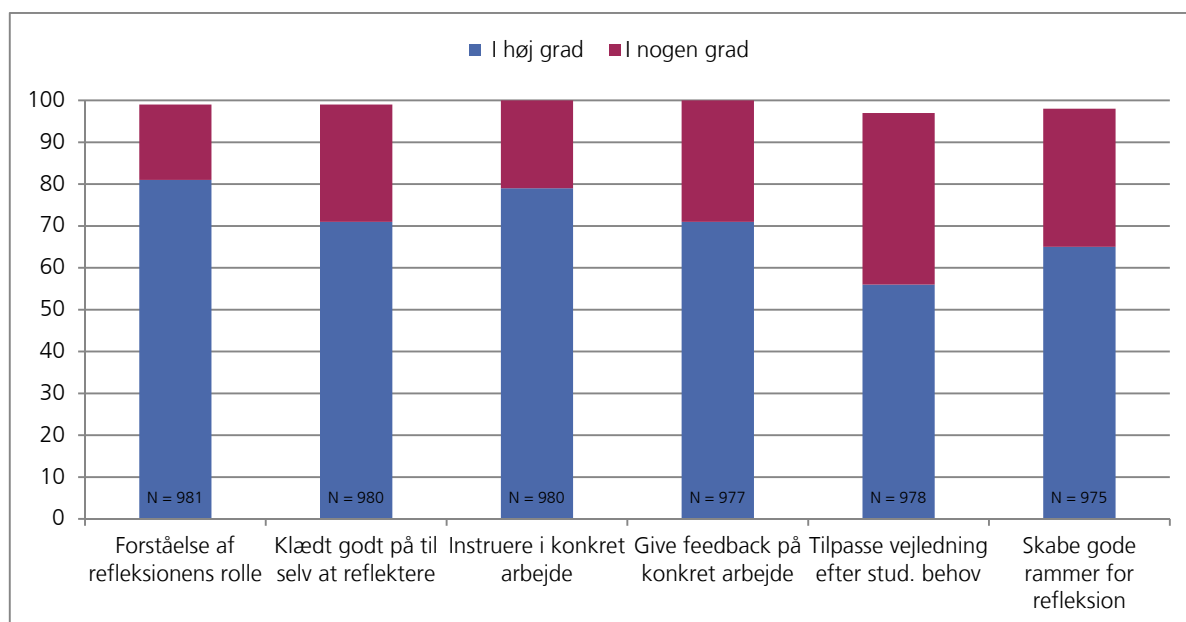
Tabellen viser, hvilken sandsynlighed der er for, at praktikledere med de forskellige typer og kombinationer af efteruddannelser har for at svare i høj grad til hvert af de tre spørgsmål, som fremgår øverst i tabellen. Det betyder fx, at hver gang 1 praktikvejleder uden efteruddannelse inden for praktikvejledning svarer, at hun i høj grad har kompetencerne, svarer mere end dobbelt så mange vejledere (2,2), der har gennemført praktikvejlederuddannelsen, at de i høj grad har de nødvendige kompetencer.

Én kombination synes særlig virkningsfuld, nemlig kombinationen af at have gennemført praktikvejlederuddannelsen og også have deltaget i fyraftensmøder, informationsmøder eller lignende på udbudsstederne om praktikken. Her svarer lidt mere end fem praktikvejledere (5,1) med denne efteruddannelse, at de i høj grad har de nødvendige kompetencer til at sikre et godt læringsforløb, for hver gang én praktikvejleder uden nogen efteruddannelse svarer det samme.

Vejlede i konkrete læringssituationer

Praktikvejlederen skal kunne skabe et refleksionsrum og give både instruktion og feedback, så den studerende forholder sig til og lærer af de situationer, hun møder i

Figur 4
Vejlede i konkrete læringssituationer

Kilde: EVA's spørgeskemaskemaundersøgelse blandt praktikvejledere. Besvarelser for de seks spørgsmål, der er relateret til kompetencen til at vejlede i konkrete læringssituationer.

Note: Alene besvarelserne i *høj grad* og *i nogen grad* er medtaget. Disse er angivet i procent af det samlede antal besvarelser for hvert spørgsmål.

praktikken, jf. kapitlet om den gode praktikvejleder. Praktikvejlederne har en særdeles positiv vurdering af deres kompetencer til at håndtere denne type opgaver og funktioner. 99 % af vejlederne i undersøgelsen svarer således, at de samlet set har de kompetencer, der er nødvendige for at kunne vejlede den pædagogstuderende i konkrete læringssituationer. 59 % vurderer, at de *i høj grad* har kompetencerne, mens 40 % vurderer, at de har dem *i nogen grad*.

I spørgeskemaet bliver praktikvejlederne bedt om at vurdere deres viden og færdigheder knyttet til kompetencerne. Praktikvejledernes overordnede positive vurdering af deres kompetencer inden for feltet afspejler sig også tydeligt i besvarelserne af de seks spørgsmål om vejledning i konkrete læringssituationer. Se figur 4.

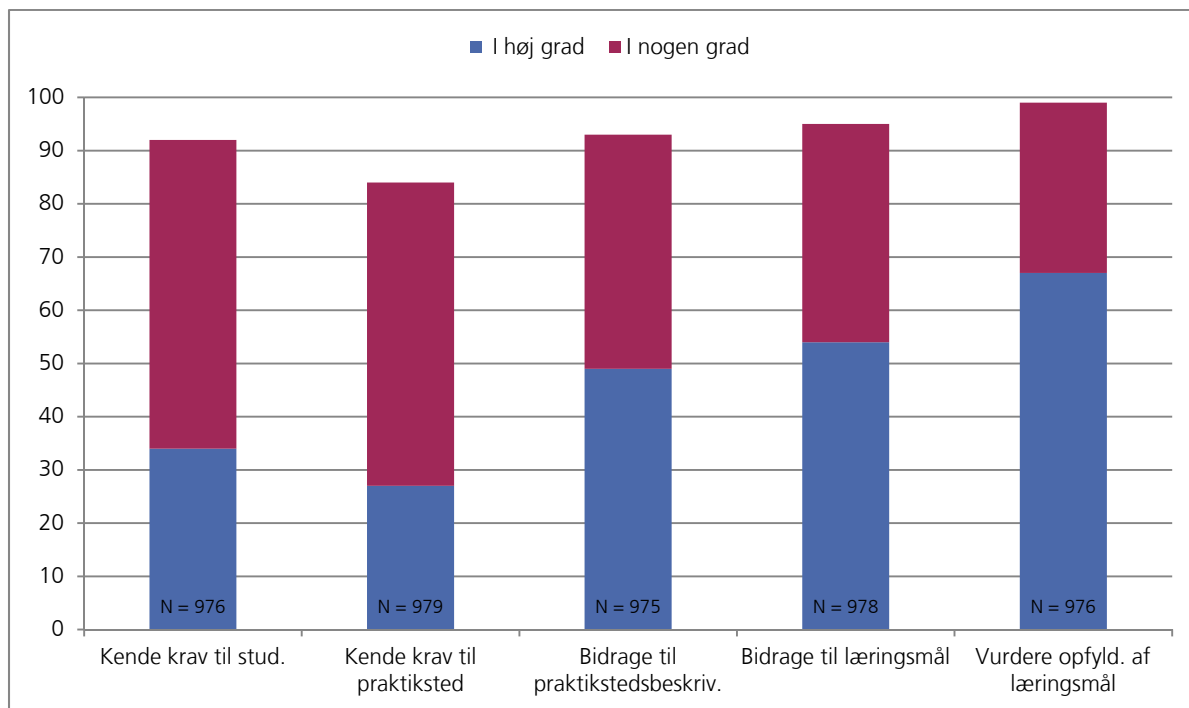
På spørgsmålet om at kunne tilpasse vejledningen til den pædagogstuderendes behov er der en mindre procentdel, der svarer, at de *i høj grad* har de nødvendige færdigheder, men niveauet ligger fortsat højt med 56 % af besvarelserne i denne kategori. Undersøgelsen giver ikke umiddelbart nogen forklaring på, hvorfor praktikvejlederne har en lidt mindre positiv vurdering af deres færdigheder på dette punkt.

Tabel 2 viser også, at der er sammenhæng mellem praktikvejledernes vurdering af deres kompetencer til at vejlede de pædagogstuderende i konkrete læringssituationer og deres deltagelse i forskellige former for efteruddannelse i relation til praktikvejledningen. De mest positive vurderinger kommer fra praktikvejledere, der har kombineret en praktikvejlederuddannelse, kortere kurser og introduktionsmøder. Praktikvejledere med denne baggrund svarer cirka dobbelt så ofte, at de *i høj grad* har de nødvendige kompetencer, som de praktikvejledere, der ikke har deltaget i nogen form for efteruddannelse inden for praktikvejledning.

Koble praktiken til pædagoguddannelsen

Praktikperioderne er en integreret del af den samlede uddannelse til pædagog, og derfor skal den studerendes læring i praktiken hænge sammen med den teoretisk orienterede del af undervisningen, som finder sted på professionshøjskolen. Praktikvejlederen skal kunne bidrage til at skabe denne sammenhæng, og derfor er det vigtigt, at hun har den nødvendige viden om og forståelse af pædagoguddannelsen som helhed og kravene til praktikperioderne i særdeleshed. Hun skal ligeledes være i stand til at omsætte denne viden i praktikvejledningen. I spørgeskemaundersøgelsen har der været fokus på

Figur 5
Koble praktikken til pædagoguddannelsen

Kilde: EVA's spørgeskemaskemaundersøgelse blandt praktikvejledere. Besvarelser for de fem spørgsmål, der er relateret til kompetencen til at koble praktikken til pædagoguddannelsen.

Note: Alene besvarelserne *i høj grad* og *i nogen grad* er medtaget. Disse er angivet i procent af det samlede antal besvarelser for hvert spørgsmål.

praktikvejledernes viden om pædagoguddannelsen som forudsætning for at skabe den nødvendige kobling.

Praktikvejlederne svarer meget positivt på spørgsmålet, om de samlet set har tilstrækkelig viden om pædagoguddannelsen til at kunne varetage opgaverne som praktikvejleder. 95 % har en positiv vurdering af deres egne viden, mens 5 % af de vejledere, der har besvaret spørgeskemaet, svarer, at de kun *i mindre grad* har tilstrækkelig viden om uddannelsen. Niveaet er en smule lavere end for de to tidligere beskrevne kompetencer med 42 % af besvarelserne i kategorien *i høj grad* og 53 % i kategorien *i nogen grad*, men der er alt i alt fortsat tale om et højt niveau for praktikvejledernes vurderinger af deres egne forudsætninger inden for kompetencefeltet.

Tendensen til lidt mindre positive vurderinger går også igen i de mere detaljerede spørgsmål til praktikvejledernes viden og færdigheder i relation til pædagoguddannelsen.

Hvis man ser på variationen i praktikvejledernes vurderinger, som er grafisk fremstillet i figur 5, fremgår det, at de to første spørgsmål er vurderet mindre positivt end de øvrige.

Som det fremgår, er der henholdsvis 34 % og 27 % af vejlederne, som vurderer, at de *i høj grad* har god forståelse af og godt kendskab til kravene, og henholdsvis 8 % og 16 % vurderer, at de kun *i mindre grad* har forståelse og kendskab på et tilstrækkeligt niveau. Undersøgelsen tyder altså på, at der er en vis usikkerhed blandt praktikvejlederne med hensyn til deres indsigt i forskellene mellem de forskellige praktikperioder og dermed progressionen i uddannelsen og også med hensyn til de overordnede krav til den pædagogstuderende i praktik. Usikkerheden kan muligvis skyldes, at de mere præcise formuleringer af kravene kan være ændrede eller måske

bare have fortonet sig i hukommelsen siden pædagogerne sidst havde funktionen som vejleder for en pædagogstuderende i praktik. Omvendt er det formentlig netop denne type viden, de kommende vejledere kan indhente gennem deltagelse i introduktionsmøder og ved læsning af informationsmateriale.

En meget stor andel af praktikvejlederne vurderer, at de har gode forudsætninger for at kunne vurdere pædagogernes opfyldelse af praktikperiodens læringsmål. Den positive vurdering hænger muligvis sammen med, at praktikvejlederne selv har bistået den pædagogstuderende med at udarbejde læringsmålene og derfor formentlig har et godt indblik i målene.

Tabel 2 indeholder også resultaterne af en nærmere analyse af besvarelserne af spørgsmålet om, hvorvidt praktikvejlederne samlet set vurderer at have tilstrækkelig viden om pædagoguddannelsen, og kompetencer til at koble praktikken til pædagoguddannelsen. Ved at sammenholde vurderinger af egne kompetencer med vejledernes deltagelse i forskellige efteruddannelsesaktiviteter viser analysen, at der er cirka dobbelt så stor sandsynlighed for en meget positiv vurdering af egne kompetencer fra vejledere, der har taget vejlederuddannelsen og kombineret med korte kurser eller med introduktionsmøder. Henholdsvis 2,5 og 3 gange flere praktikvejledere med de to kombinationer svarer *i høj grad* for hver gang 1 praktikvejleder helt uden efteruddannel-

sesaktiviteter svarer det samme.

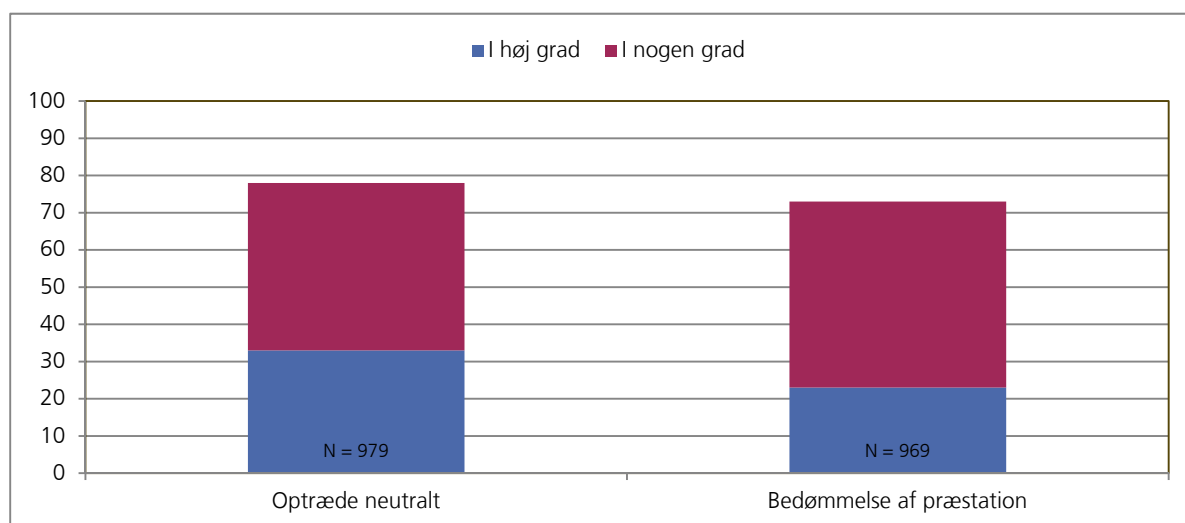
Igen er det bemærkelsesværdigt, at analysen ikke giver signifikante udslag i forhold til viden om pædagoguddannelsen for de praktikvejledere, der udelukkende har deltaget i praktikvejlederuddannelsen eller i de korte kurser, som professionshøjskolerne udbyder. Analysen peger altså på, at deltagelsen i disse typer efteruddannelse i sig selv ikke er tilstrækkelig til at klæde praktikvejlederne på med viden om uddannelsen. Som tidligere nævnt kan resultatet imidlertid også tolkes som udtryk for en større ydmyghed i vurderingen af egne kompetencer hos de vejledere, der har gennemført korte kurser eller en praktikvejlederuddannelse.

Deltage i eksamenssituationer

I den nye pædagoguddannelse skal praktikvejlederen spille en udvidet rolle i forbindelse med vurderingen af praktikanternes opfyldelse af læringsmålene. Fremover skal vejlederen (praktikstedet) ikke blot afgive en skriftlig indstilling til professionshøjskolen om, hvorvidt den studerendes uddannelsesmæssige udbytte af perioden i forhold til læringsmålene kan godkendes, men direkte deltage i bedømmelsen af den studerende, jf. kapitlet om den gode praktikvejleder.

I spørgeskemaundersøgelsen har praktikvejlederne skullet besvare to spørgsmål om deres forudsætninger for at skulle bedømme de studerende i en eksamenssituation.

Figur 6
Deltagelse i eksamenssituationer

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt praktikvejledere. Besvarelser for de to spørgsmål relateret til vejlederens nye rolle i forhold til prøver som afslutning på praktikperioderne.

Note: Alene besvarelserne *i høj grad* og *i nogen grad* er medtaget. Disse er angivet i procent af det samlede antal besvarelser for hvert spørgsmål.

19 % af de praktikvejledere, der har besvaret spørgeskemaet, vurderer, at de kun *i mindre grad* er klædt godt på til at skulle optræde neutralt i en eksamenssituation, mens 3 % har svaret *slet ikke* til det samme spørgsmål. Tilsvarende vurderer 23 %, at de kun *i mindre grad* har tilstrækkelige færdigheder til at kunne bedømme den studerendes præstation i en eksamenssituation, mens 4 % *slet ikke* mener at have tilstrækkelige færdigheder i den retning. Omvendt er der altså fortsat henholdsvis 78 % og 73 % af vejlederne, der har en positiv vurdering af deres forudsætninger for at løse den nye opgave, jf. figur 6.

Som det fremgik ovenfor, mener praktikvejlederne som sådan, at de har forudsætningerne for at kunne vurdere, om den studerende har opfyldt læringsmålene for praktikken på tilfredsstillende vis. Alligevel er det ikke helt overraskende, at praktikvejlederne samlet set synes mere usikre på dette felt. Dels har det ikke tidligere været en del af opgaven som praktikvejleder at skulle deltage i en egentlig eksamenssituation, og derfor er der tale om en ny funktion, som vejlederne endnu ikke har høstet erfaringer med. Det kan i sig selv skabe en vis usikkerhed. Dels er denne funktion naturligvis ikke indgået i de forskellige tilbud om efteruddannelse, og derfor har praktikvejlederne heller ikke modtaget information, uddannelse og træning i at håndtere en eksamenssituation. Samlet set tyder besvarelserne dog på, at der er et ret stort behov for efteruddannelsesaktiviteter, som har fokus på praktikvejledernes nye rolle som deltagere i eksamenssituationer.

Erfaring har betydning

I analyserne af betydningen af forskellige former for efteruddannelse har vi løbende testet, om en tilsyneladende virkning af efteruddannelse i virkeligheden skal tilskrives vejledernes arbejds erfaring. En tilsyneladende virkning af at efteruddanne sig kan således blot være udtryk for, at man med lang erfaring også har haft flere muligheder for at tage efteruddannelse. Vi har derfor dels testet for vejledernes pædagogiske erfaring i form af det antal år, de har arbejdet, siden de afsluttede pædagoguddannelsen. Dels har vi testet for deres erfaring som praktikvejleder målt i antallet af pædagogstuderende, som de har været vejleder for i løbet af deres arbejdsliv. Erfaring betragtes i denne sammenhæng som en forstyrrende variabel i forhold til den variabel, analyserne skal kunne udsige noget om, nemlig betydningen af efteruddannelse.

Som præsenteret tidligere i kapitlet viser analyserne, at efteruddannelse har en selvstændig effekt, som ikke forsvinder, selvom man tester for betydningen af arbejds erfaring. Omvendt har erfaring faktisk en effekt på udfaldet af efteruddannelse, da flere typer efteruddannelse ville fremstå som signifikante i tabel 2, hvis ikke vi havde testet for erfaring. Fx ville efteruddannelse i form af korte kurser give et signifikant udslag i forhold til kompetencer til at sikre et godt læringsforløb for den studerende i praktikken, hvis ikke også arbejds erfaring indgik i analysen. Her taler man om en maskeret effekt, da effekten af at have deltaget i korte kurser udviskes, når man også tager højde for betydningen af erfaring. Hvis man ser selvstændigt på effekterne af arbejds erfaring, viser analyserne videre, at nyuddannede pædagoger oplever at have en bedre viden om den pædagoguddannelse, de for nyligt har afsluttet, end mere erfarne pædagoger. Det er måske ikke helt overraskende, at der her er tale om negativ virkning af at have meget erfaring og dermed af at have været flere år væk fra uddannelsen. Ellers har erfaring som pædagog ikke i sig selv en signifikant betydning for, hvordan praktikvejlederne vurderer deres egne kompetencer. Man bliver altså ikke automatisk en bedre praktikvejleder, bare fordi man har arbejdet mange år som pædagog.

Omvendt har erfaring som praktikvejleder i sig selv signifikant betydning for vurderingerne af alle tre kompetencer. Der sker med andre ord en kompetenceudvikling, i takt med at pædagogerne på praktikstederne er vejledere for flere pædagogstuderende. Det er således ikke kun de mere formelle former for efteruddannelse i form af praktikvejlederuddannelsen, de korte kurser og professionshøjskolernes introduktionsmøder, der kan have betydning for praktikvejledernes vurdering af deres egne kompetencer. Også den uformelle erfaringsopbygning bidrager til at udvikle praktikvejledernes kompetencer til at sikre et godt læringsforløb, vejlede i konkrete lærings-situationer og sikre en kobling mellem praktikken og pædagoguddannelsen som samlet forløb for den studerende.

4. Praktikvejledningens position

Langt de fleste vejledere ser praktikvejledningen som en vigtig opgave og oplever at have tilstrækkelig tid og ledelsesopbakning til at kunne udfylde vejlederrollen. Størstedelen af praktikvejlederne har fået afsat et fast timetal til vejledningsopgaven. Vagtplaner og mødetider kan dog gøre det svært for nogle at give løbende vejledning.

Praktikvejledningens vilkår

Foruden praktikvejledernes efteruddannelse og vejledningskompetencer er der også andre forhold, der har betydning for kvaliteten af den praktikvejledning, som de studerende møder. EVA er blevet bedt om at undersøge, hvilke andre faktorer der påvirker praktikvejledernes muligheder for at yde god vejledning. EVA har i den forbindelse konsulteret ekspertgruppen, der pegede på fem forhold, der efter gruppens vurdering indvirker på praktikvejledningens kvalitet. De studerende, som deltog i EVA's fokusgruppeinterview, gav i vid udstrækning udtryk for at være bekendt med de samme forhold. Boks 6 beskriver de fem identificerede faktorer i nærmere detaljer.

EVA har i spørgeskemaundersøgelsen bedt praktikvejlederne om at vurdere betydningen af de enkelte faktorer. Resultaterne præsenteres nedenfor. Det skal understreges, at resten af dette afsnit adresserer praktikvejledernes perspektiver på de fem forhold. Hvis vi i stedet havde bedt studerende, institutionsledere eller undervisere om at give deres vurderinger, kunne der måske tegne sig et andet billede af de forskellige faktorerets betydning. Dette ligger dog uden for denne undersøgelses formål.

BOKS 6. ANDRE FAKTORER

Tiden til vejledningsopgaven

Praktikvejlederen har mange andre opgaver foruden at vejlede den studerende. I en travl hverdag kan det nogle gange være svært at få tid til vejledningen.

Ledelsens prioriteringer

Praktikstedet har selvsagt flere formål end at bidrage til uddannelsen af nye pædagoger. Ledelsens prioritering af institutionens uddannelsesopgave har betydning for praktikvejledningens konkrete udformning.

Praktikvejlederens egne prioriteringer

Praktikvejlederen har som regel mange andre opgaver udover ansvaret for den studerende. Derudover kan det ske, at en pædagog får tildelt vejledningsopgaven uden selv at have ønsket det.

Den studerendes rolle på praktikstedet

Den studerendes timer på praktikstedet indgår i praktikstedets normering. Dette kan have betydning for, hvordan ledelsen og de ansatte forstår den studerendes rolle i institutionen. Bliver vedkommende behandlet som en studerende eller som en medarbejder? Praktikstedets syn på den studerende påvirker også praktikvejledningen.

Arbejdets tilrettelæggelse

Vagtplaner og mødetider kan betyde, at praktikvejlederen ikke altid er på arbejde samtidigt med den studerende. Dette kan have betydning for den studerendes muligheder for at få løbende vejledning og feedback i tilknytning til arbejdets udførelse.

Tiden til vejledningsopgaven

Mangel på tid til vejledningsopgaven er forholdsvis sjældent en barriere for at udøve god praktikvejledning. De fleste praktikvejledere (65 %) har fået afsat et fast timetal til praktikvejledning. Selvom en pæn andel (35 %) ikke har faste timer til opgaven, angiver 77 % af vejlederne alligevel, at de er *enige* eller *overvejende enige* i, at de har nok tid til vejledningsopgaven.

Ledelsens prioriteringer

Praktikstedernes ledelser ser praktikvejledningen som en vigtig opgave for institutionen. I hvert fald hvis man spørger praktikvejlederne. Næsten alle praktikvejledere vurderer, at ledelsen på deres arbejdsplads opfatter praktikvejledningen som en kerneopgave. 65 % af praktikvejlederne er *enige* i, at ledelsen ser praktikvejledning som en vigtig opgave for institutionen, mens 30 % er *overvejende enige*.

Praktikvejlederens egne prioriteringer

Praktikvejlederne anser også selv praktikvejledning for at være en kerneopgave. 90 % af praktikvejlederne svarer, at de er *enige* i, at de selv ser praktikvejledning som en vigtig opgave. Resten af respondenterne (10 %) angiver, at de er *overvejende enige*.

Den studerendes rolle på praktikstedet

Ifølge praktikvejlederne bliver den studerende rent faktisk set som en studerende på arbejdspladsen. Langt de fleste af praktikvejlederne vurderer, at ledelsen på deres arbejdsplads godt ved, at den studerende ikke er en almindelig medarbejder. 96 % af respondenterne er nemlig *enige* eller *overvejende enige* i, at ledelsen har forståelse for, at den studerende er i et læringsforløb.

Særligt her bør det understreges, at EVA har haft til opgave at undersøge praktikvejledernes perspektiver. Hvis vi i stedet havde spurgt studerende, undervisere eller institutionsledere om deres oplevelse af praktikstedernes syn på den studerendes rolle, ville vi måske have fået andre svar.

Arbejdets tilrettelæggelse

De praktiske forhold omkring arbejdets tilrettelæggelse kan godt gøre det svært for nogle at give løbende vejledning til den studerende. 38 % af respondenterne angiver, at de er *enige* eller *overvejende enige* i, at vagtplaner/mødetider kan gøre det svært at give løbende vejledning. Størstedelen (62 %) oplever dog ikke, at vagtplaner/mødetider vanskeliggør den løbende vejledning.

Litteraturliste

Düsterdich, T., Højbjerg, B., Poulsen, S. Skafte-Holm, C., Vafai-Blom, S. (2009): *Praktik i pædagoguddannelsen*, 1. udgave, 2. oplag, Frederikshavn: Dafolo

Hastrup, L., Hasse, C., Pilegaard Jensen, T., Damgaard Knudsen, L. E., Fibæk Laursen, P., Kløveager Nielsen, T.: *Brobygning mellem teori og praksis i professionsbacheloruddannelserne*, april 2013, Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning

Poulsen, S., Bendix, H. (2009): *Den reflekterende praktikvejleder – praktik og praktikvejledning på pædagoguddannelsen*, 2. udgave, 1. oplag, Frederikshavn: Dafolo

Rambøll: *Evaluering af pædagoguddannelsen*, april 2012

Rasmussen, M.: *Jagten på den gode vejlederpraksis*, 2012, s. 42-47 i Vera, nr. 60

Socialpædagogernes Landsforbund: *Praktikpladser på socialpædagogiske arbejdspladser og praktikvejledernes kompetencer*, november 2013

Undervisningsministeriet: *Praktik i pædagoguddannelsen – uddannelse, opgaver og ansvar*, 2009, Undervisningsministeriets håndbogs-serie nr. 1

Desuden har EVA gennemgået love og bekendtgørelser relateret til pædagoguddannelsen for perioden 2007-2014.

Metodeappendiks

Projektets metoder og metodiske overvejelser

I opdrag fra Uddannelses- og Forskningsministeriet har Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gennemført en undersøgelse af praktikvejledningen på pædagoguddannelsen med et særligt fokus på praktikvejledernes efteruddannelse og kompetencer relateret til vejledning. Undersøgelsen besvarer 6 undersøgelsesspørgsmål og er baseret på fire datakilder.

Som de to første led i dataindsamlingen gennemførte EVA et seminar med en ekspertgruppe og to fokusgruppeinterview med studerende fra pædagoguddannelsen. Sideløbende med disse aktiviteter foretog EVA deskre-

search af eksisterende rapporter og litteratur om praktikvejledning på pædagoguddannelsen. Efterfølgende udarbejdede EVA et spørgeskema henvendt til praktikvejledere, hvor vi tog udgangspunkt i inputtene fra ekspertgruppen og i dataene fra fokusgruppeinterviewene. EVA bad desuden ekspertgruppen om at kommentere en tidlig version af spørgeskemaet. Som sidste led i dataindsamlingen blev spørgeskemaet udsendt til praktikvejledere ved praktiksteder, der modtog pædagogstuderende i 3. praktik i efteråret/vinteren 2013.

Figur 1 illustrerer sammenhængen mellem evalueringens seks undersøgelsesspørgsmål og de fire datakilder.

Figur 1

Sammenhængen mellem evalueringens seks undersøgelsesspørgsmål og de fire datakilder

		Deskre- search	Inddragelse af en ek- spertgruppe	Fokusgruppe- interview med studerende	Spørgeskema- undersøgelse blandt praktikvejledere
1	Hvilken andel af praktikvejlederne har henholdsvis praktikvejllederuddannelsen, anden efteruddannelse eller kurser relateret til vejledning?				x
2	Hvilke barrierer er der for praktikvejlederes deltagelse i efteruddannelse og andre kursusaktiviteter?	x	x		x
3	Hvilken viden og hvilke kompetencer besidder den gode praktikvejleder?	x	x	x	x
4	I hvilket omfang vurderer praktikvejlederne, at de besidder den viden og de kompetencer, der kendetegner den gode praktikvejleder?				x
5	Hvilken betydning har graden af efteruddannelse for praktikvejledernes oplevelse af egne kompetencer?				x
6	Hvilke andre forhold har betydning for praktikvejledernes mulighed for at yde god vejledning?	x	x		x

Deskresearch

I EVA's deskresearch blev eksisterende viden om praktikvejledning på pædagoguddannelsen gennemgået med det formål at kvalificere spørgeskemaet og EVA's analytiske blik på de indsamlede data. Først og fremmest har EVA gennemlæst eksisterende lovgivning på området, herunder love, bekendtgørelser og vejledninger knyttet til såvel pædagoguddannelsen fra 2009 som den nye pædagoguddannelse fra 2014. Derudover har EVA gennemgået rapporterne fra akkrediteringerne af samtlige udbud af pædagoguddannelsen for viden om praktikvejledning og praktikvejlederes efteruddannelse. EVA har ligeledes gennemgået eksisterende rapporter, der adresserer praktik og praktikvejledning på pædagoguddannelsen, samt læst faglitteratur, der omhandler praktikvejledning på pædagoguddannelsen. De gennemgående rapporter og bøger blev fundet gennem internetsøgning og en bibliotekssøgning.

Inddragelse af en ekspertgruppe

EVA har inddraget 6 eksperter med særlig viden om pædagoguddannelsen og om det pædagogiske arbejdsfelt i udarbejdelsen af rapporten. I ekspertgruppen deltog:

- Martin Bayer, institutleder, Institut for Kultur og Identitet, Roskilde Universitet
- Trine Ankerstjerne, praktikkoordinator, Pædagoguddannelsen i København, University College Capital
- Karsten Brinkmann Skytte, praktikkoordinator, Pædagoguddannelsen Hjørring, University College Nordjylland
- Ole Tophøj Bork, praktikkoordinator, Pædagoguddannelsen i Odense, University College Lillebælt
- Inga Juul, socialpædagog og praktikkoordinator, Botilbuddet Hulegården, Brøndby
- Margit Askevig, SFO-leder, Nymarkskolen, Slagelse (frem til 1. marts 2014)

Ekspertgruppen er blevet inddraget ad to omgange. Først inviterede EVA gruppen til at deltage i et halvdagsseminar i januar 2014. På seminaret gav gruppens medlemmer deres perspektiver på den viden og de kompetencer, der kendetegner den gode praktikvejleder. Endvidere pegede ekspertgruppen på mulige barrierer for praktikvejledernes efteruddannelse og gav input til, hvilke forhold der – foruden den enkelte praktikvejleders viden og kompetencer – indvirker på praktikvejlederes muligheder for at yde god vejledning. En af eksperterne havde ikke mulighed for at deltage i seminaret, men bidrog i stedet ved at give skriftlige kommentarer til EVA's notat fra seminaret.

Endvidere har EVA trukket på ekspertgruppen i forbindelse med udarbejdelsen af spørgeskemaet til praktikvejlederne. Inden offentliggørelsen blev spørgeskemaet sendt til eksperterne med mulighed for, at de kunne afgive kommentarer.

Fokusgruppeinterview med studerende

EVA gennemførte to fokusgruppeinterview med studerende, der var i 3. praktik i efteråret/vinteren 2013. Det ene interview varede ca. 2 timer, og det andet varede ca. 1 time. Interviewene havde til formål at få de studendes syn på, hvilken viden og hvilke kompetencer der kendetegner den gode praktikvejleder, samt at identificere barrierer for god praktikvejledning. Fokusgruppeinterviewene blev gennemført som semistrukturerede, emnebaseerede interview.

EVA rekrutterede studerende til fokusgrupperne via praktikkoordinatorer ved to udvalgte udbud af pædagoguddannelsen. I udvælgelsen lagde EVA vægt på landby-spredning samt på at vælge et udbud med et forholdsvis stort studentertag og et udbud med et forholdsvis lille studentertag. Eftersom de studerende var i praktik på tidspunkterne for interviewenes gennemførelse, planlagde EVA interviewene, så de lå i umiddelbar forlængelse af undervisningen på de såkaldte studiedage, hvor de studerende er på skolen. Fokusgruppeinterviewene blev desuden gennemført på uddannelsesstedet. Rekrutteringen skete, ved at EVA bad praktikkoordinatorerne ved de udvalgte udbud om at videreføre en invitation til studerende på den årgang, der var i 3. praktik i efteråret/vinteren 2013. Invitationen blev udsendt mindst tre uger før interviewets gennemførelse. EVA aftalte desuden med praktikkoordinatorerne, at de efterfølgende udsendte en eller flere påmindelser om invitationen.

Det viste sig desværre vanskeligt at rekruttere det ønskede antal studerende, og derfor havde de to interview et deltagerantal på henholdsvis 4 og 2 studerende. Interviewet med det mindste deltagerantal fik derfor mere karakter af mini-gruppeinterview end af fokusgruppeinterview. EVA's projektgruppe havde fokus på at gennemføre fokusgruppeinterviewene som åbne interview, hvor deltagerne havde mulighed for at give udtryk for forskellige opfattelser af praktikvejledningen. De studerende i begge interview gav dog i meget stort omfang udtryk for de samme opfattelser af den gode praktikvejleders viden og kompetencer. Samlet set er det derfor EVA's vurdering, at de gennemførte interview bidrog med væsentlige perspektiver, der øgede EVA-projektgruppens forståelse af den gode praktikvejleders viden, færdigheder og kompetencer.

4. Praktikvejledningens position

Sammen med ekspertgruppens input dannede fokus-gruppeinterviewene grundlag for udarbejdelsen af spørgeskemaet til praktikvejlederne.

Spørgeskemaundersøgelse

EVA gennemførte i perioden 10. februar til 19. marts 2014 en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige praktikvejledere for pædagogstuderende, der var i 3. praktik i efteråret 2013. Det drejer sig om en totalundersøgelse, hvor populationen var på i alt 1476 praktikvejledere, og undersøgelsen blev gennemført som en elektronisk spørgeskemaundersøgelse. Omkring en tredjedel af populationen modtog invitation til deltagelse via brev, mens de resterende modtog invitation via e-mail. Fælles for invitationerne var, at de blev sendt til institutionslederen for den enkelte institution. Invitationerne indeholdt en skrivelse til praktikvejlederen med et personligt link til deltagelse i undersøgelsen samt et følgebrev til institutionslederen, som instruerede denne i at videregive invitationen til praktikvejlederen. Invitationerne pr. brev blev udsendt i perioden 11.-13. februar, mens invitationerne per e-mail blev udsendt den 11. februar. Spørgeskemaundersøgelsen blev endeligt lukket onsdag den 19. marts.

Nedenfor beskrives følgende aspekter vedrørende dataindsamlingen blandt praktikvejlederne:

- Udarbejdelse af udsendelsesliste og udvælgelse af respondenter
- Spørgeskemaudformning og pilotundersøgelse
- Datagrundlag på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen

Udarbejdelse af udsendelsesliste og udvælgelse af respondenter

EVA har baseret udsendelseslisten på oplysninger fra udbud af pædagoguddannelsen, der viser fordelingen af praktikpladser blandt de studerende, der var i 3. praktik i efteråret 2013. EVA modtog oplysninger om den studerendes navn, praktikinstitutionens navn og den studerendes specialisering. EVA valgte at sortere de studerende fra, der var i praktik i udlandet, da undersøgelsen sigter mod at belyse kompetencer hos praktikvejledere i Danmark. Derudover var de oplysninger, EVA modtog fra et enkelt udbud, mangelfulde og fejlbehæftede, hvilket betød, at en fjerdedel af praktikvejlederne fra dette udbud ikke modtog invitation til deltagelse.

Spørgeskemaudformning og validering via pilotundersøgelse

Spørgeskemaet er opbygget omkring følgende temaer:

- 1 Grundlæggende information om praktikvejlederne

- 2 Omfang og kvalitet af praktikvejledernes efteruddannelse
- 3 Praktikvejledernes oplevelse af egne forudsætninger
- 4 Rammer for praktikvejledningen

Temaerne 2-4 var baseret på ekspertgruppens input og dataene fra fokusgruppeinterviewene med studerende.

Spørgeskemaet blev udarbejdet af EVA's projektgruppe i januar/februar 2014, hvorefter det blev opsat elektronisk. Forud for dataindsamlingen blev spørgeskemaet valideret gennem en pilotundersøgelse, som EVA gennemførte blandt 8 udvalgte praktikvejledere fra populationen. Praktikvejlederne blev udvalgt, så der var en spredning geografisk og på institutionstype (fordelt på hhv. daginstitution, fritidsinstitution og social institution).

Pilotundersøgelsen blev gennemført i starten af februar 2014, og formålet var bl.a. at afdække, om der var uklarheder i spørgsmålenes ordlyd, som kunne give anledning til misforståelser, og om der var relevante problemstillinger, som ikke indgik i spørgeskemaet. Praktikvejledernes kommentarer blev noteret på systematisk vis, hvorefter de blev gennemgået med projektgruppen. Herefter blev der foretaget en samlet vurdering på baggrund af de indkomne kommentarer, hvorefter spørgeskemaet blev tilpasset og rettet til den endelige version, der til sidst blev udsendt til populationen. I de tilfælde, hvor pilottesternes kommentarer og ændringsforslag til enkelte spørgsmål var enslydende eller påpegede de samme mangler, blev spørgsmålene ændret. For eksempel blev der i pilotundersøgelsen peget på, at det kan have stor betydning for vurderingen af praktikvejledersuddannelsen, hvornår denne blev gennemført. EVA valgte på den baggrund at tilpasse et spørgsmål, så det angives, hvornår uddannelsen blev gennemført, og dette aspekt kan indgå i analysen.

Datagrundlag på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen

Spørgeskemaet blev udsendt til i alt 1476 personer, hvoraf 1004 personer afgav besvarelse. Dette giver en høj svarprocent på 68. Som en yderligere kontrol af, om de indsamlede data giver et repræsentativt billede af praktikvejledernes vurderinger, er der gennemført en bortfaldsanalyse. I bortfaldsanalysen sammenlignes totalpopulationen med respondenterne ud fra følgende parametre: udbudssteder, professionshøjskoler og specialisering.

Af tabel 1 og 2 fremgår fordelingerne for den samlede population og respondenterne. Tabellerne viser, at fordelingerne er meget ens, og EVA vurderer på den baggrund, at der ikke er tale om et skævt bortfald.

TABEL 1. BORTFALD PÅ UDBUD OG PROFESSIONSHØJSKOLE

	Andel (totalpopulation) N = 1476	Andel (respondenter) N = 1004
University College Syddanmark (UC SydDK)	13 %	13 %
Esbjerg	5 %	5 %
Aabenraa	5 %	5 %
Kolding	3 %	4 %
University College Copenhagen (UCC)	31 %	29 %
Frøbel	8 %	8 %
Nordsjælland	4 %	4 %
Sydhavn	5 %	5 %
København	7 %	6 %
Storkøbenhavn	7 %	7 %
VIA University College (VIA)	28 %	30 %
Holstebro	4 %	4 %
Horsens	3 %	3 %
Ikast	2 %	2 %
Thisted	2 %	2 %
Viborg	4 %	6 %
Randers	3 %	3 %
JYDSK	6 %	7 %
Aarhus	5 %	4 %
University College Lillebælt (UCL)	8 %	8 %
Odense	8 %	8 %
University College Sjælland (UCSJ)	10 %	10 %
Roskilde	6 %	5 %
Slagelse	3 %	2 %
Vordingborg	1 %	2 %
Nykøbing	1 %	1 %
University College Nordjylland (UCN)	10 %	10 %
Aalborg	8 %	7 %
Hjørring	2 %	3 %
Total	100 %	100 %

Kilde: Danmarks Evalueringsinstituts spørgeskema til praktikvejledere.

Fremgangsmåde for analyse af spørgeskemadata

Analysen af de indsamlede spørgeskemabesvarelser består primært af deskriptive opgørelser i form af frekvens- og krydstabeller. Først blev der udarbejdet frekvenstabeller på baggrund af alle spørgsmål, der indgår i spørgeskemaet (se bilag), hvorefter særligt interessante variable blev udvalgt til at indgå i krydstabeller. Signifikansniveauet for test af krydstabeller er fastsat til 5 %.

Derudover blev der også foretaget en statistisk analyse af data i form af en generaliseret lineær regressionsmodel (GLM) med logit link-funktion i SPSS. Denne statistiske model analyserer sandsynligheden for, at respondenter angiver svaret 'i høj grad' på spørgsmålene vedrørende vurdering af egne praktikvejledningskompetencer, afhængigt af hvilken efteruddannelse respondenter har

4. Praktikvejledningens position

modtaget, kontrolleret for arbejds erfaring og vejleder erfaring. Formålet med analysen var at undersøge, om der er forskel på de forskellige former for efteruddannelse, og om særlige typer af efteruddannelse fører til en højere grad af positiv vurdering af egne vejledningskompetencer, når man kontrollerer for erfaring.

I GLM-analysen blev der testet tre afhængige variable:

- 1 Hvorvidt respondenter vurderer at have de kompetencer, der er nødvendige for at sikre et godt læringsforløb for den pædagogstuderende i praktikken.
- 2 Hvorvidt respondenter vurderer at have de kompetencer, der er nødvendige for at kunne vejlede den pædagogstuderende i konkrete lærings situationer.
- 3 Hvorvidt respondenter vurderer at have tilstrækkelig viden om pædagoguddannelsen til at kunne varetage opgaverne som praktikvejleder.

Den originale svarskala for disse tre variable var en firepunkts-skala fra 'i høj grad' til 'slet ikke'. Vi var imidlertid interesserede i, hvilken effekt efteruddannelse har på tendensen til at vurdere sig selv højest muligt. Derfor er det oprindelige svar 'i høj grad' givet værdien 1, mens alle andre svar er givet værdien 0.

Den primære uafhængige variabel er efteruddannelse, som er en aggregeret variabel, hvis udfald er:

- 1 Kun praktikvejlederuddannelse
- 2 Kun kortere kurser
- 3 Kun møder
- 4 Praktikvejlederuddannelse + kortere kurser
- 5 Praktikvejlederuddannelse + kortere kurser + møder
- 6 Praktikvejlederuddannelse + møder
- 7 Kortere kurser + møder
- 8 Ingen af delene

Variablen er dannet ud fra spørgsmålene i spørgeskemaet om gennemført praktikvejlederuddannelse, deltagelse

i kortere kurser om praktikvejledning og deltagelse i møder om praktikvejledning. Variablen er en nominal variabel med flere kvalitativt forskellige udfald, som ikke indeholder nogen naturlig rangorden.

For at teste betydningen af efteruddannelse er det vigtigt at kontrollere, om det i virkeligheden er erfaring, som afføder en høj selv vurdering af egne kompetencer. Kontrolvariablene er derfor for det første antal år siden afsluttet pædagoguddannelse (0-3 år, 4-10 år og mere end 10 år), og hvor mange praktikanter man har vejledt gennem årene (første gang som praktikvejleder, 1-2 pædagogstuderende, 3-5 pædagogstuderende og flere end 5).

I analysen testes der mod et referencepunkt (punkt 0) for hver af de uafhængige variable. Referencepunktet for efteruddannelse er kategori 8 (ingen efteruddannelse), for pædagogerfaring er det mere end 10 år siden afsluttet uddannelse, for arbejds erfaring er det flere end 5 pædagogstuderende. Analyserne viser derfor konkret den eksponentielle variation mellem vores valgte 0-punkter og de uafhængige variables øvrige mulige udfald.

TABEL 2. SPECIALISERING

	Andel (totalpopulation) N = 1476	Andel (respondenter) N = 1004
Børn og unge	45 %	45 %
Nedsat funktion	25 %	26 %
Sociale problemer	25 %	24 %
Ukendt specialisering	5 %	5 %
Total	100 %	100 %

Kilde: Danmarks Evalueringsinstituts spørgeskema til praktikvejledere.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 35 55 01 01
F 35 55 10 11

E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandel.

Praktikvejledning på pædagoguddannelsen
© 2014 Danmarks Evalueringsinstitut

Foto
Stilleben og Søren Svendsen

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

ISBN: (www) 978-87-7958-769-4